



Forskning

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om forskning främst med hänvisning till den aviserade forskningspolitiska propositionen och pågående beredningsarbete.

Motionerna tar upp frågor om bl.a. forskningspolitisk inriktning, samverkan, fördelning av resurser för forskning, utbildning på forskarnivå, jämställdhet, forskning inom särskilda områden och forskningens infrastruktur.

I betänkandet finns 13 reservationer (M, SD, C, L).

Behandlade förslag

Cirka 80 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2014/15 och 2015/16.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	7
Ärendet och dess beredning.....	7
Utskottets överväganden.....	8
Forskningspolitisk inriktning.....	8
Vissa forskningsfrågor.....	13
Samverkansfrågor.....	16
Fördelning av resurser för forskning	23
Forskare och utbildning på forskarnivå	25
Jämställdhet.....	31
Forskning inom särskilda områden.....	34
Forskningens infrastruktur.....	37
Rymdfrågor	45
Reservationer	49
1. Inriktning m.m. för den forskningspolitiska propositionen, punkt 2 (M).....	49
2. Strategiska forskningsområden, punkt 3 (M, L)	49
3. Begreppet konstnärlig forskning, punkt 5 (SD).....	50
4. Samverkan inom livsvetenskap och vårdforskning, punkt 7 (M)	51
5. Fördelning av resurser för forskning, punkt 9 (C)	52
6. Forskares försörjnings- och anställningsformer m.m., punkt 11 (C)	53
7. Forskarskolor, punkt 12 (L).....	53
8. Genusforskningens vetenskapliga grund m.m., punkt 13 (SD)	54
9. Forskningsanslagens fördelning utifrån kön, punkt 14 (M).....	55
10. Forskning inom särskilda områden, punkt 15 (SD)	55
11. Registerbaserad forskning, punkt 17 (M)	57
12. Forskningsinfrastruktur inom det humanistiska och sambandsvetenskapliga området, punkt 18 (M)	58
13. Forskningsreaktor, punkt 19 (SD, L)	58
Särskilda yttranden	61
1. En strategi för livsvetenskap, punkt 8 (M, C, L, KD).....	61
2. Forskning inom särskilda områden, punkt 15 (M, C, L, KD)	61
3. Forskning inom särskilda områden, punkt 15 (M).....	61
4. Forskning inom särskilda områden, punkt 15 (KD)	61
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	63
Motioner från allmänna motionstiden 2014/15	63
Motioner från allmänna motionstiden 2015/16	67

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Forskningspolitisk inriktning**

Riksdagen avslår motion

2014/15:2572 av Per Bill och Finn Bengtsson (båda M).

2. **Inriktning m.m. för den forskningspolitiska propositionen**

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:1850 av Hans Rothenberg m.fl. (M) yrkande 14 och

2015/16:2772 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 2.

Reservation 1 (båda M)

3. **Strategiska forskningsområden**

Riksdagen avslår motion

2015/16:2772 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 3.

Reservation 2 (M, L)

4. **Vissa forskningsfrågor**

Riksdagen avslår motion

2014/15:804 av Lena Ek och Ulrika Carlsson i Skövde (båda C).

5. **Begreppet konstnärlig forskning**

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:2944 av Richard Jomshof m.fl. (SD) yrkande 8 och

2015/16:1644 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 5.

Reservation 3 (SD)

6. **Samverkansfrågor**

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:651 av Said Abdu (FP) yrkande 3,

2014/15:962 av Patrik Björck m.fl. (S) yrkande 2 och

2015/16:367 av Monica Green m.fl. (S) yrkande 2.

7. **Samverkan inom livsvetenskap och vårdforskning**

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:656 av Johan Pehrson (FP) yrkande 3,

2014/15:1863 av Penilla Gunther (KD) och

2015/16:2452 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkandena 1 och 3.

Reservation 4 (M)

8. **En strategi för livsvetenskap**

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:1850 av Hans Rothenberg m.fl. (M) yrkande 13 och

2014/15:2983 av Catharina Elmsäter-Svärd m.fl. (M, C, FP, KD)
yrkandena 17 och 18.

9. Fördelning av resurser för forskning

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:962 av Patrik Björck m.fl. (S) yrkande 1,
2014/15:2457 av Ulrika Carlsson i Skövde (C) yrkande 16,
2014/15:2796 av Anna Wallén m.fl. (S),
2014/15:2859 av Carina Ohlsson m.fl. (S),
2015/16:334 av Berit Högman m.fl. (S) yrkande 5,
2015/16:367 av Monica Green m.fl. (S) yrkande 1 och
2015/16:2168 av Anna Wallén m.fl. (S).

Reservation 5 (C)

10. Forskare och utbildning på forskarnivå

Riksdagen avslår motion

2015/16:2886 av Annika Eclund (KD).

11. Forskares försörjnings- och anställningsformer m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2015/16:1031 av Jennie Nilsson m.fl. (S) och
2015/16:2402 av Ulrika Carlsson i Skövde m.fl. (C) yrkandena 2 och 3.

Reservation 6 (C)

12. Forskarskolor

Riksdagen avslår motion

2015/16:1481 av Jan Björklund m.fl. (FP) yrkande 9.

Reservation 7 (L)

13. Genusforskningens vetenskapliga grund m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:2944 av Richard Jomshof m.fl. (SD) yrkande 9,
2015/16:1644 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 6 och
2015/16:1756 av Jan Ericson (M).

Reservation 8 (SD)

14. Forskningsanslagens fördelning utifrån kön

Riksdagen avslår motion

2015/16:2772 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 4.

Reservation 9 (M)

15. Forskning inom särskilda områden

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:108 av Edward Riedl (M),
2014/15:152 av Edward Riedl (M),
2014/15:656 av Johan Pehrson (FP) yrkande 2,

2014/15:919 av Christer Engelhardt och Lena Hallengren (båda S) yrkande 3,
2014/15:978 av Ulrika Carlsson i Skövde (C) yrkande 3,
2014/15:1643 av Penilla Gunther (KD),
2014/15:1975 av Jan Lindholm (MP) yrkande 6,
2014/15:1998 av Hans Wallmark (M),
2014/15:2384 av Saila Quicklund (M),
2014/15:2423 av Finn Bengtsson och Hans Wallmark (båda M),
2014/15:2450 av Finn Bengtsson och Amir Adan (båda M),
2014/15:2453 av Anders W Jonsson (C) yrkande 2,
2014/15:2575 av Ulf Kristersson m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 12,
2014/15:2793 av Krister Örnfjäder och Lena Hallengren (båda S) yrkande 3,
2014/15:2886 av Finn Bengtsson och Barbro Westerholm (M, FP),
2014/15:2901 av Aron Emilsson m.fl. (SD),
2014/15:2925 av Paula Bieler m.fl. (SD) yrkande 6,
2014/15:2944 av Richard Jomshof m.fl. (SD) yrkande 6,
2015/16:152 av Edward Riedl (M),
2015/16:846 av Lawen Redar (S),
2015/16:2223 av Lise Nordin och Stina Bergström (båda MP) yrkandena 1 och 2,
2015/16:2375 av Solveig Zander (C),
2015/16:2479 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkande 2,
2015/16:2545 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 1,
2015/16:2568 av Emma Henriksson m.fl. (KD) yrkande 52,
2015/16:2899 av Paula Bieler m.fl. (SD) yrkande 7,
2015/16:3099 av Carina Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 6 och
2015/16:3207 av Penilla Gunther m.fl. (KD) yrkande 27.

Reservation 10 (SD)

16. Europeans Spallation Source (ESS) och röntgenljuskällan MAX IV

Riksdagen avslår motion

2015/16:764 av Ewa Thalén Finné (M).

17. Registerbaserad forskning

Riksdagen avslår motion

2015/16:2479 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkande 3.

Reservation 11 (M)

18. Forskningsinfrastruktur inom det humanistiska och samhällsvetenskapliga området

Riksdagen avslår motion

2015/16:2772 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 5.

Reservation 12 (M)

19. Forskningsreaktor

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:895 av Michael Svensson (M),

2014/15:1637 av Torkild Strandberg m.fl. (FP),

2014/15:2255 av Jan R Andersson (M),

2014/15:2309 av Jörgen Andersson (M) yrkande 1,

2015/16:798 av Erik Ottoson (M) yrkande 2,

2015/16:902 av Betty Malmberg (M) yrkande 3,

2015/16:1098 av Jan R Andersson (M),

2015/16:1769 av Jörgen Andersson (M) yrkande 1,

2015/16:2087 av Michael Svensson (M) och

2015/16:2854 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) yrkande 9.

Reservation 13 (SD, L)

20. Rymdfrågor

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:1062 av Betty Malmberg (M) och

2015/16:915 av Betty Malmberg och Ann-Charlotte Hammar Johnsson
(båda M) yrkandena 1 och 2.

Stockholm den 22 mars 2016

På utbildningsutskottets vägnar

Lena Hallengren

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Lena Hallengren (S), Christer Nylander (L), Thomas Strand (S), Betty Malmberg (M), Caroline Helmersson Olsson (S), Stefan Jakobsson (SD), Michael Svensson (M), Håkan Bergman (S), Jabar Amin (MP), Erik Bengtzboe (M), Gunilla Svantorp (S), Robert Stenkvist (SD), Daniel Riazat (V), Annika Eclund (KD), Lena Emilsson (S), Ida Drougge (M) och Fredrik Christensson (C).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Utbildningsutskottet behandlar i detta betänkande 78 yrkanden från allmänna motionstiden 2014/15 och 2015/16. Motionerna tar upp frågor om bl.a. forskningspolitisk inriktning, samverkan, fördelning av resurser för forskning, utbildning på forskarnivå, jämställdhet, forskning inom särskilda områden och forskningens infrastruktur.

En förteckning över behandlade förslag finns i bilagan.

Folkpartiet liberalerna (FP) har under hösten 2015 bytt namn till Liberalerna (L).

Utskottets överväganden

Forskningspolitisk inriktning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om inriktning och tidscykel för den forskningspolitiska propositionen, utvärderingen av de strategiska forskningsområdena och inrättandet av ett forsknings- och innovationsråd.

Jämför reservationerna 1 (M) och 2 (M, L).

Motionerna

Inriktning m.m. för den forskningspolitiska propositionen

I kommittémotion 2015/16:2772 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 2 begärs en översyn av möjligheten att tidscykeln för Sveriges forskningspolitiska proposition anpassas till EU:s ramprogramperiod och blir sjuårig. En sådan förändring skulle möjliggöra att Sveriges forskningsstrategi går omlott med EU:s så att man kan revidera satsningar och ta itu med olika samhällsutmaningar.

I motion 2014/15:1850 av Hans Rothenberg m.fl. (M) yrkande 14 efterfrågas en forskningsproposition som ytterligare stärker den svenska forskningskvaliteten under valperioden.

Strategiska forskningsområden

I kommittémotion 2015/16:2772 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 3 framförs att regeringen snarast bör agera utifrån de rekommendationer som Vetenskapsrådet m.fl. myndigheter har framfört efter att ha utvärderat forskningsmiljöer inom de strategiska forskningsområdena. Bland annat brådskar rekommendationen om omfördelningen av forskningsmedel mellan lärosätena eftersom de avsatta medlen för de strategiska forskningsområdena inte används optimalt.

Inrättandet av ett forsknings- och innovationsråd

I motion 2014/15:2572 av Per Bill och Finn Bengtsson (båda M) föreslås att ett forsknings- och innovationsråd inrättas i Regeringskansliet. Rådet ska löpande utvärdera den svenska forskningspolitiken. Rådet bör enligt motionärerna innehålla berörda ministrar, framträdande forskare och ledande företrädare för forskningsfinansiärer, fackföreningar och arbetsgivare.

Bakgrund och gällande rätt

Inriktning m.m. för den forskningspolitiska propositionen

Sedan början av 1980-talet lägger regeringen fram en principproposition om forskning en gång per valperiod. Fram till i början av 1990-talet innehöll forskningspropositionerna även förslag till anslag. Den nuvarande ordningen för den statliga budgetprocessen som fortfarande gäller tillämpades för första gången avseende budgetåret 1997. Budgetordningen innebär bl.a. att regeringen ska lägga fram sitt förslag till statens budget för det kommande året senast den 20 september (med undantag för valår) och att budgetförslaget ska vara heltäckande. Ytterligare förslag om utgifter och inkomster får i princip inte lämnas senare under hösten. Sedan den nya ordningen infördes har forskningspropositionerna överlämnats till riksdagen vid olika tidpunkter under året utan att innehålla förslag till anslag. Förslagen om anslag till forskning har behandlats i budgetbetänkandena, medan forskningspropositionerna har behandlats i egna betänkanden.

Hösten 2012 lades propositionen Forskning och innovation fram. Det är den senaste forskningspropositionen och den gäller för åren 2012–2016 (prop. 2012/13:30, bet. 2012/13:UbU3, rskr. 2012/13:151).

I den nuvarande regeringens regeringsförklaring som presenterades i oktober 2014 angavs några viktiga forskningspolitiska prioriteringar: att basanslagen för forskning ska prioriteras upp, att en ny forskningsproposition ska ha ett tioårigt perspektiv, att unga forskares villkor ska förbättras samt att andelen kvinnliga professorer ska öka och att forskningsanslagen ska fördelas jämställt.

Regeringen förbereder nu den kommande forskningspolitiska propositionen som kommer att innefatta forskning, innovation och högre utbildning och ange regeringens forskningspolitik t.o.m. 2026, med ett särskilt fokus på satsningar 2017–2020. Propositionen planeras till hösten 2016 (prop. 2015/16:1 utg.omr. 16 s. 206).

EU organiserar ett omfattande europeiskt forsknings- och utvecklingssamarbete i form av ramprogram. Ramprogrammen är EU:s viktigaste redskap för forskningsfinansiering i Europa. Ramprogrammen har pågått sedan 1984. Ramprogrammen löpte tidigare under fem år. Den 1 januari 2014 ersatte Horisont 2020 det tidigare sjunde ramprogrammet. Horisont 2020 löper under perioden 2014–2020 och är EU:s nya ramprogram för forskning och innovation. Programmet är världens största satsning på forskning och innovation och har en total budget på närmare 80 miljarder euro. Horisont 2020 genomförs genom arbetsprogram som huvudsakligen är tvååriga.

Strategiska forskningsområden

I propositionen Ett lyft för forskning och innovation (prop. 2008/09:50, bet. 2008/09:UbU4, rskr. 2008/09:160) presenterades satsningar på 24 strategiska forskningsområden (SFO). Av den totala anslagsökningen om

5 miljarder kronor till forskning och utbildning på forskarnivå som presenterades i propositionen avsåg 1,8 miljarder kronor långsiktiga satsningar på SFO.

Syftet med de strategiska forskningsområdena är att åstadkomma en tillräcklig och långsiktig kraftsamling inom områden med stor samhällsrelevans där forskningen håller hög internationell kvalitet. Betydande resurser under en längre tidsperiod möjliggör prioriteringar och ökar risktagandet. På sikt ska satsningen enligt regeringen stärka kvaliteten på den svenska forskningen och det svenska näringslivets internationella konkurrenskraft. Forskningsfinansiärerna valde efter ansökan från universitet och högskolor ut de forskningsprogram som höll högst kvalitet och som hade bäst potential att bli världsledande. Huvuddelen av medlen tillfördes lärosätena för att de skulle skapa den miljö som behövs för att området ska utvecklas optimalt. En andel av medlen fördelas av forskningsfinansiärerna för forskning inom de aktuella områdena (prop. 2012/13:30 s. 72–73).

Vetenskapsrådet, Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas), Verket för innovationssystem (Vinnova) och Energimyndigheten fick 2010 i uppdrag av regeringen att göra en större utvärdering av de strategiska forskningsområdena efter fem år med SFO-stöd (U2010/5685/F). Även Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) har samrått med övriga myndigheter. I en skrivelse i april 2015 till Regeringskansliet från Vetenskapsrådet m.fl. myndigheter (dnr 5.1-2015-5959) framgår myndigheternas rekommendationer om SFO-stödet och framtida riktade satsningar. Baserat på expertpanelens bedömningar (Evaluation of the strategic research area initiative 2010–2014 [2015]) ger myndigheterna följande rekommendationer för den aktuella satsningen och framtida liknande satsningar:

- SFO-stödet som helhet fortsätter och redovisas som en särskild post i basanslaget
- den nuvarande fördelningen av SFO-medel mellan värd- och medsökande universitet bibehålls
- en omfördelning av medel mellan lärosätena genomförs
- regeringen uppdrar till lärosätena att inkomma med åtgärdsprogram baserade på utvärderingens resultat.

I expertpanelens rapport går det att identifiera ett par enstaka SFO-miljöer med svagare prestation och strategi, samtidigt som lärosätets stöd till SFO-miljöerna bedöms ha varit svagt. I dessa fall anser myndigheterna i skrivelsen att det, baserat på panelens slutsatser, är motiverat att genomföra en begränsad förändring av satsningens fördelning även om omfördelningen blir relativt marginell: 12,1 miljoner kronor lyfts från det årliga stödet till Lunds universitet och 16,4 miljoner kronor från Stockholms universitet, och detta stöd avvecklas stegvis under en femårsperiod. Detta är baserat på att expertpanelen har identifierat brister både i specifika SFO-miljöer och i lärosätenas ledning och stöd till dessa miljöer. Myndigheterna föreslår att

medlen över samma tidsperiod omfördelas till de lärosäten som har visat ett utmärkt strategiskt ledarskap i SFO-satsningen. Medlen fördelas proportionerligt baserat på de medel som uppbärs av deras SFO-miljöer med goda utvärderingsresultat: Chalmers tekniska högskola (12,7 miljoner kronor), Karolinska institutet (11,8 miljoner kronor) och Linköpings universitet (4 miljoner kronor).

Ministern för högre utbildning och forskning uttalade den 3 juli 2015 bl.a. följande gällande Vetenskapsrådet m.fl. myndigheters utvärdering av SFO-satsningen i ett svar på en skriftlig fråga (fr. 2014/15:707):

Satsningen på de strategiska forskningsområdena har utvärderats av Vetenskapsrådet, Energimyndigheten, Formas, Forte och Vinnova. De allra flesta av de finansierade forskningsmiljöerna har fått utmärkta utlåtanden medan några visat en svagare utveckling. Denna utvärdering är ett viktigt underlag i utformandet av den framtida forskningspolitiken.

Att analysera och värdera resultatet i forskningsfinansiärernas rapport om de strategiska forskningsområdena kommer därför ske inom ramen för utformningen av den forskningspolitiska propositionen, där också akademiska värden såsom forskningens frihet och statens prioriteringar ska balanseras. På så sätt kan vi få en mer sammanhållen och långsiktig forskningspolitik.

Inrättandet av ett forsknings- och innovationsråd

Forskningsberedningar, som är ett rådgivande organ åt regeringen i forskningspolitiska frågor, har funnits sedan början av 1960-talet. En ny forskningsberedning utsågs av regeringen i april 2015. Ordförande är ministern för högre utbildning och forskning och övriga ledamöter utgörs i huvudsak av lärosätesrektorer och framstående forskare. Forumet ska diskutera de forskningspolitiska prioriteringar som regeringen presenterar under mandatperioden. Forskningsberedningens huvudsakliga arbete under 2015 och 2016 är att diskutera utformningen av de förslag och prioriteringar som regeringen avser att lägga i sin forskningsproposition hösten 2016.

Av regeringsförklaringen från den 3 oktober 2014 framgår att ett nationellt innovationsråd ska inrättas i Regeringskansliet. Syftet med att placera innovationsrådet på högsta politiska nivå är att prioritera arbetet med att stärka Sveriges innovationsförmåga och konkurrenskraft. Statsministern är ordförande i innovationsrådet som består av fem ministrar och tio rådgivande ledamöter från näringslivet och forskarvärlden. Innovationsrådet ska

- fungera som ett forum för löpande utbyte mellan regeringen och näringslivet, forskarvärlden och arbetsmarknadens parter
- identifiera nya utmaningar och föreslå nya initiativ för att stärka Sveriges innovations- och konkurrenskraft
- successivt identifiera samverkansområden av strategisk betydelse för utvecklingen av innovationspolitiken (källa: Innovationsrådets roll, Regeringskansliets webbplats den 10 mars 2016).

En stor del av innovationsrådets möte den 2 december 2015 ägnades åt den kommande forskningspropositionen.

Utskottets ställningstagande

Inriktning m.m. för den forskningspolitiska propositionen

När det gäller frågan om att tidscykeln för Sveriges forskningspolitiska proposition bör anpassas till EU:s ramprogramperiod och bli sjuårig vill utskottet framhålla att forskning ska respekteras som den långsiktiga verksamhet den är och anser i likhet med regeringen att nästa forskningspolitiska proposition därför bör ha ett tioårigt perspektiv, dvs. ange den statliga forskningspolitiken t.o.m. 2026 och med ett särskilt fokus på satsningar 2017–2020. En långsiktig forskningspolitik är enligt utskottets uppfattning en förutsättning för att lärosätena och forskarna ska kunna bedriva ett strategiskt arbete och satsa på risktagande i samband med nya projekt som kan leda till vetenskapliga framsteg.

När det gäller frågan om att stärka den svenska forskningskvaliteten i den kommande forskningspolitiska propositionen utgår utskottet från att dessa frågeställningar kommer att få ett svar i den aviserade forskningspolitiska propositionen som bl.a. kommer att behandla övergripande forskningsfrågor, prioriteringar och särskilda satsningar. Utskottet ser ingen anledning att föregripa det pågående arbetet med denna proposition och avstyrker därmed motionerna 2014/15:1850 (M) yrkande 14 och 2015/16:2772 (M) yrkande 2.

Strategiska forskningsområden

Vetenskapsrådet m.fl. myndigheter har utvärderat ett antal av de strategiska forskningsområdenas forskningsmiljöer. Utvärderingen har utmynnat i en skrivelse, överlämnad till Regeringskansliet i april 2015, som innehåller ett antal rekommendationer om bl.a. omfördelningen av forskningsmedel mellan lärosätena. Av ministern för högre utbildning och forsknings uttalande i ett svar på en skriftlig fråga (fr. 2014/15:707) i juli 2015 framgår bl.a. att de allra flesta utvärderade forskningsmiljöerna har fått utmärka utlåtanden. Vidare sägs att utvärderingen är ett viktigt underlag i utformandet av den framtida forskningspolitiken. Resultatet från myndigheternas/forskningsfinansiärernas rapport kommer därför enligt ministern att analyseras och värderas inom ramen för utformningen för den forskningspolitiska propositionen. Motionärerna anser å sin sida att regeringen snarast bör agera utifrån de rekommendationer som Vetenskapsrådet m.fl. myndigheter har framfört.

Utskottet kan för sin del konstatera att den kommande forskningspolitiska propositionen har aviserats till hösten 2016 och att det därmed, i linje med ministrarnas uttalande, är lämpligt att låta utvärderingen från Vetenskapsrådet m.fl. myndigheter ingå som ett viktigt underlag i arbetet med denna

proposition. Mot den bakgrunden avstyrker utskottet motion 2015/16:2772 (M) yrkande 3.

Inrättandet av ett forsknings- och innovationsråd

När det gäller frågan om att inrätta ett forsknings- och innovationsråd i Regeringskansliet vill utskottet anföra följande: Utskottet kan konstatera att mycket av den institutionella struktur som efterfrågas redan finns på plats i Regeringskansliet. Forskningsberedningar har funnits som rådgivande organ till regeringen sedan början av 1960-talet. Ministern för högre utbildning och forskning är ordförande i forskningsberedningen som har i uppdrag att diskutera de forskningspolitiska reformer och prioriteringar som regeringen presenterar under mandatperioden. Utöver detta finns även ett innovationsråd med statsministern som ordförande. Innovationsrådet ska bl.a. fungera som ett forum för löpande utbyte mellan regeringen och näringslivet, forskarvärlden och arbetsmarknadens parter samt identifiera nya utmaningar och föreslå nya initiativ för att stärka Sveriges innovations- och konkurrenskraft. I sammanhanget vill utskottet också peka på olika typer av utvärdering av forskningspolitiken som bl.a. görs genom statens offentliga utredningar och myndighetsuppdrag. Utskottet kan mot bakgrund av det anförda inte se något behov av att inrätta något forsknings- och innovationsråd i Regeringskansliet och avstyrker därmed motion 2014/15:2572 (M).

Vissa forskningsfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om begreppet konstnärlig forskning samt bistånd och forskning.

Jämför reservation 3 (SD).

Motionerna

Begreppet konstnärlig forskning

I kommittémotion 2014/15:2944 av Richard Jomshof m.fl. (SD) yrkande 8 och i motion 2015/16:1644 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 5 framhålls att begreppet konstnärlig forskning måste definieras vetenskapligt och utvärderas likt andra discipliner. Motionärerna framhåller att publiceringar och citeringar precis som i vetenskaplig forskning skulle kunna användas som kvalitetsmått även inom konstnärlig forskning.

Bistånd och forskning

I motion 2014/15:804 av Lena Ek och Ulrika Carlsson i Skövde (båda C) betonas vikten av närmare samarbete mellan bistånd och forskning. Motionärerna framhåller att mot bakgrund av att forskningen har lösningar på många utvecklings- och biståndsproblem är det viktigt att forskning tas till vara i svensk och europeisk biståndsverksamhet.

Bakgrund och gällande rätt*Begreppet konstnärlig forskning*

Av 1 kap. 2 § första stycket högskolelagen (1992:1434) framgår att staten ska som huvudman anordna högskolor för

1. utbildning som vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet
2. forskning och konstnärlig forskning samt utvecklingsarbete.

Begreppet konstnärligt utvecklingsarbete infördes i högskolelagen (1992:1434) som det konstnärliga området motsvarighet till den vetenskapliga forskningen i samband med 1993 års högskolereform. Av förarbetena till bestämmelsen framgår att det konstnärliga utvecklingsarbetet för det konstnärliga området är en parallell till forskning inom andra områden (prop. 1992/93:1, bet. 1992/93:UbU3, rskr. 1992/93:103).

I propositionen Forskarutbildning med profilering och kvalitet (prop. 2008/09:134, bet. 2008/09:UbU18, rskr. 2008/09:276) anförde regeringen att konstnärligt utvecklingsarbete har kommit att ändra betydelse över åren och att en successiv övergång börjat ske från användandet av ”konstnärligt utvecklingsarbete” till ”konstnärlig forskning”. I propositionen gjorde regeringen vidare bedömningen att konstnärliga examina bör införas som en egen examenskategori på forskarnivå. Regeringen föreslog att det för såväl universitet som högskolor ska krävas tillstånd för att utfärda sådana examina. Vidare föreslog regeringen att lärosätena ska få välja om ansvaret för konstnärlig utbildning på forskarnivå ska ligga på en fakultetsnämnd eller på ett organ för konstnärlig forskning, konstnärligt utvecklingsarbete och konstnärlig utbildning på forskarnivå.

Riksdagens beslut med anledning av propositionen Forskning och innovation (prop. 2012/13:30, bet. 2012/13:UbU3, rskr. 2012/13:151) innebar att verksamhet som i högskolelagen tidigare benämndes konstnärligt utvecklingsarbete numera omfattas av konstnärlig forskning och utvecklingsarbete. Lagändringen trädde i kraft den 1 juni 2013. I propositionen anger regeringen bl.a. följande skäl för förslaget (s. 105–106):

Konstnärlig forskning skiljer sig från vetenskaplig forskning i det att den konstnärliga forskningen utgår från konstnärlig praktik. Resultaten är vanligen dokumenterade konstnärliga projekt där redovisning av arbetsprocesser leder till och tillgängliggör ny kunskap.

Regeringen har vid upprepade tillfällen betonat det konstnärliga områdets särart och särskilda behov som motiv för vissa separata regler för konstnärlig utbildning, forskning och utvecklingsarbete i högskolan. Det är viktigt att den konstnärliga forskningen även fortsättningsvis får utrymme att utvecklas utifrån de principer och angreppssätt som bäst gynnar det konstnärliga området. Som framgår [. . .] bör emellertid en stor del av den verksamhet som tidigare bedrevs inom ramen för konstnärligt utvecklingsarbete i dag beskrivas som konstnärlig forskning. Mot denna bakgrund och för att samtidigt markera den konstnärliga forskningens särart och betydelse i förhållande till vetenskaplig forskning bör begreppet konstnärlig forskning föras in i högskolelagen.

Bistånd och forskning

Sverige har gett stöd till forskningssamarbete inom det svenska biståndet sedan 1975. I det preliminära utfallet för 2016 uppgår anslagsposten för forskningssamarbete till ca 766 miljoner kronor (prop. 2015/16:1 utg.omr. 7 s. 62).

Sveriges bilaterala utvecklingssamarbete inkluderar bl.a. stöd till forskning. Sveriges stöd till forskning och forskningsmiljöer i samarbetsländerna bidrar till ökad kapacitet för att bedriva egen forskarutbildning och forskning av relevans för fattigdomsbekämpning, samt till att utforma nationell och regional forskningspolitik. Stödet utgörs av insatser som kompletterar och förstärker varandra, både i samarbetsländerna och på olika nivåer (nationellt, regionalt och globalt). Regionalt och globalt är stöden i huvudsak kärnstöd eller programstöd till organisationer för långsiktig uppbyggnad av en hållbar verksamhet. Sida har genom svenska universitet och högskolor samarbeten med universitet i Bolivia, Etiopien, Moçambique, Rwanda, Tanzania och Uganda. Överlag uppvisar samtliga universitetssamarbeten enligt regeringen goda resultat (prop. 2015/16:1 utg.omr. 7 s. 29–30).

Sidas strategi för forskningssamarbete och forskning inom utvecklingssamarbetet 2015–2021 styr användningen av medel som, under anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet*, anslås under anslagsposten Forskningssamarbete i regleringsbrev i fråga om Sida samt under anslagsposten Utvecklingsforskning i regleringsbrev i fråga om Vetenskapsrådets verksamhet, för respektive verksamhetsår (regeringsbeslut den 18 december 2014 [UF2014/80398/UD/USTYR]).

Utskottets ställningstagande

Begreppet konstnärlig forskning

Den proposition som riksdagen biföll våren 2013 (prop. 2012/13:30, bet. 2012/13:UbU3, rskr. 2012/13:151) innebar bl.a. att begreppet konstnärlig forskning fördes in i högskolelagen. Regeringen understroök i sina skäl för förslaget, som återges ovan, bl.a. det konstnärliga områdets särart och särskilda behov samt betydelse i förhållande till vetenskaplig forskning.

Utskottet anser att uttalandena i propositionen alltjämt är giltiga och avstyrker mot den bakgrunden motionerna 2014/15:2944 (SD) yrkande 8 och 2015/16:1644 (SD) yrkande 5.

Bistånd och forskning

Utskottet anser i linje med motionärernas uppfattning att forskningen har lösningar på många utvecklings- och biståndsproblem och att det därmed kan vara viktigt att relevant forskning tas till vara i den svenska biståndsverksamheten. Utskottet vill i sammanhanget peka på att betydande resurser satsas på forskningssamarbete inom det svenska biståndet. Utskottet anser inte att riksdagen har skäl att vidta någon åtgärd med anledning av motionsyrkandet och avstyrker därför motion 2014/15:804 (C).

Samverkansfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om övergripande samverkansfrågor och samverkan inom livsvetenskap och vårdforskning.

Jämför reservation 4 (M) och särskilt yttrande 1 (M, C, L, KD).

Motionerna

Övergripande samverkansfrågor

I motion 2014/15:651 av Said Abdu (FP) yrkande 3 framhålls betydelsen av forskningssamverkan mellan industrin och lärosätena. En sådan forskningssamverkan mellan industrin och lärosätena är en av nycklarna till framgång och överlevnad för hela bygder och branscher.

I motionerna 2014/15:962 av Patrik Björck m.fl. (S) yrkande 2 och 2015/16:367 av Monica Green m.fl. (S) yrkande 2 framhålls bl.a. att det är en särskilt viktig uppgift för nya högskolor utanför storstadsregionerna att stärka samverkan i forskningen mellan små företag och akademien. Det kan enligt motionärerna behövas ytterligare medelstillskott för detta arbete.

Samverkan inom livsvetenskap och vårdforskning

I kommittémotion 2015/16:2452 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 1 betonas vikten av att verka för en utvecklad samverkan mellan livsvetenskaps- och medicintekniknäringen, akademien och sjukvården i syfte att tillgängliggöra forskning. Enligt yrkande 3 ska detta göras genom att kompetens och kapacitet knyts till vården och akademien via kunskapscentrum med målet att Sverige 2025 ska vara en global förebild för samverkan mellan vården, näringslivet och forskningen.

I motion 2014/15:2983 av Catharina Elmsäter-Svärd m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 17 begärs att en strategi för livsvetenskap ska antas och att man ska fortsätta att öka stödet till svensk forskning på detta område, både genom resurser och genom ett tydligt statligt engagemang. I yrkande 18 efterfrågas en satsning på mer forskning och fler utbildningsplatser inom produktion och logistik i Södertälje tillsammans med Astra Zeneca och Scania.

I motion 2014/15:1850 av Hans Rothenberg m.fl. (M) yrkande 13 begärs att en strategi för livsvetenskap ska antas och att stödet till forskning på detta område ska öka.

I motion 2014/15:656 av Johan Pehrson (FP) yrkande 3 efterfrågas en bättre nationell samverkan av den kliniska forskningen mot bakgrund av att allt fler patientgrupper behöver följas upp.

I motion 2014/15:1863 av Penilla Gunther (KD) begärs att universitetssjukhusen ska få en tydligare roll i innovationskedjan. Kliniska prövningar av nya läkemedel liksom tester av medicintekniska produkter måste i än högre grad göras på våra svenska sjukhus, och där måste enligt motionären universitetssjukhusen gå före.

Bakgrund och gällande rätt

Övergripande samverkansfrågor

Av 1 kap. 2 § andra stycket högskolelagen (1992:1434) framgår att det i högskolornas uppgift ska ingå att samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet samt verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta. Genom riksdagens beslut med anledning av den förra forsknings- och innovationspropositionen Ett lyft för forskning och innovation (prop. 2008/09:50, bet. 2008/09:UbU4, rskr. 2008/09:160) förtydligades universitetens och högskolornas uppgift till att även inkludera nyttiggörandet av forskningsbaserad kunskap. Det tydliggjordes också att samverkan ska vara en integrerad del av högskolans huvuduppgifter att bedriva forskning och utbildning.

Av regleringsbrevet för budgetåret 2016 för universitet och högskolor framgår att intäkter och kostnader för sådan verksamhet som avser att samverka med det omgivande samhället, att informera om sin verksamhet och att verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta, får belasta anslagen för utbildning på grundnivå och avancerad nivå respektive anslagen för forskning och utbildning på forskarnivå.

I forsknings- och innovationspropositionen som lades fram hösten 2012 presenterades strategiska innovationsområden som ett instrument för att skapa förutsättningar för hållbara lösningar på globala samhällsutmaningar. Syftet är att lägga grunden för utvecklingen av nya, långsiktiga och fördjupade samverkansprojekt mellan universitet och högskolor, forskningsinstitut, näringslivet, den offentliga sektorn, civilsamhället och andra aktörer (prop. 2012/13:30 s. 69–72).

Vinnova ska enligt regleringsbrevet för 2016 i enlighet med propositionen Forskning och innovation (prop. 2012/13:30) använda minst 225 miljoner kronor för utmaningsinriktade strategiska innovationsområden och 60 miljoner kronor för insatser kopplade till universitets och högskolors forskning och forskarutbildning utifrån bedömning av kvalitet i samverkan med det omgivande samhället.

Vidare ska Vinnova enligt regleringsbrevet för 2016 och i enlighet med regeringens beslut den 27 juni 2013 (dnr N2013/3281/FIN) etablera ett näringslivssekretariat för att öka samverkan mellan näringslivet och forskningsaktörer i syfte att öka svenska företags medverkan i uppbyggnad och användning av forskningsinfrastrukturanläggningar.

Vinnova fick i februari 2013 i uppdrag att, i samråd med Vetenskapsrådet och Forskningsråden Formas och Forte, ta fram metoder och kriterier för att mäta kvalitet och prestation när det gäller universitetens och högskolornas samverkan med det omgivande samhället (N2013/1162/FIN). Den modell som ska tas fram ska utformas på ett sätt som gör den möjligt att använda i ett framtida resursfördelningssystem, dvs. hur forskningsanslagen som går direkt till universitet och högskolor ska fördelas. Uppdraget fortsätter under 2016.

Holdingbolagen som förvaltas av universitet och högskolor bedriver sin verksamhet på olika sätt. De är en del av det innovationsstödjande systemet och har ofta en nära koppling till innovationskontoren. Innovationskontoren är ett verktyg för universitet och högskolor i deras arbete med att verka för nyttiggörande av forskningsbaserad kunskap. Innovationskontoren är i de flesta fall en del av universitetens egna organisationer, men det förekommer också att holdingbolagen som förvaltas av universitet och högskolor har fått i uppdrag att utföra delar av innovationskontorens verksamhet.

Universitetens och högskolornas holdingbolag har vid flera tillfällen förstärkts ekonomiskt, bl.a. efter bedömningar som gjordes i propositionen Forskning för ett bättre liv (prop. 2004/05:80) och genom riksdagens beslut med anledning av budgetpropositionerna för 2006 och 2007. Regeringen bedömde i propositionen Ett lyft för forskning och innovation (prop. 2008/09:50) att ett antal lärosäten skulle ges möjlighet att genom kapitaltillskott förstärka de holdingbolag som var knutna till respektive lärosäte. Regeringen framhöll också att holdingbolagen vid behov även bör fungera i förhållande till andra lärosäten än det egna (prop. 2008/09:50 s. 124–125). Genom riksdagens beslut med anledning av budgetpropositionen för 2013 bemyndigades regeringen att under 2013 besluta om kapitaltillskott till holdingbolag knutna till Örebro universitet och Mittuniversitetet (prop. 2012/13:1, bet. 2012/13:UbU1, rskr. 2012/13:113).

Det finns i dagsläget holdingbolag vid 17 lärosäten. För att göra det möjligt att öka antalet forskningsresultat som kommersialiseras genom att bygga upp idébanker, har regeringen efter riksdagens bemyndigande beslutat om kapitaltillskott till holdingbolag vid universitet. Idébankerna, som infördes 2011, består av forskningsresultat som forskare av olika anledningar inte driver vidare till kommersialisering. Uppbyggnaden av idébanker inkluderar

även ett införande av en struktur och process för att hantera sådana forskningsresultat. Genom riksdagens beslut med anledning av budgetpropositionen för 2016 bemyndigades regeringen att under 2016 besluta om kapitaltillskott på högst 11 miljoner kronor till holdingbolag knutna till universitet (prop. 2015/16:1 utg.omr. 16 s. 332, bet. 2015/16:UbU1, rskr. 2015/16:113).

I december 2014 redovisades utredningen Forskningskvalitetsutvärdering i Sverige – Fokus, som svar på regeringens uppdrag till Vetenskapsrådet att i samråd med Forte, Formas och Vinnova utreda och lämna förslag till en modell för resursfördelning till universitet och högskolor som innefattar kollegial bedömning av forskningens kvalitet och relevans. Förslaget innehåller två delar: Den första delen av förslaget utgörs av själva utvärderingsmodellen och den andra delen av en beräkningsmodell som visar hur utvärderingsresultaten kan omvandlas till resurser. De tre komponenter som bedömningen i utvärderingarna bygger på är vetenskaplig/konstnärlig kvalitet (viktning 70 procent), kvalitetsutvecklande faktorer (viktning 15 procent) samt genomslag utanför akademien (viktning 15 procent). Bland de kvalitetsutvecklande faktorer som föreslås ingå i modellen finns bl.a. samverkan och mobilitet utanför akademien (nationellt och internationellt). Förslaget bereds inom Regeringskansliet.

Samverkan inom livsvetenskap och vårdforskning

Av 26 b § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) framgår att landstingen och kommunerna ska medverka vid finansiering, planering och genomförande av kliniskt forskningsarbete på hälso- och sjukvårdens område samt av folkhälsovetenskapligt forskningsarbete. Landstingen och kommunerna ska i dessa frågor, i den omfattning som behövs, samverka med varandra och med berörda universitet och högskolor.

Riksdagens beslut med anledning av propositionen Forskning och innovation (prop. 2012/13:30, bet. 2012/13:UbU3, rskr. 2012/13:151) innebär flera åtgärder för att stärka Sveriges position som en stark forskningsnation inom det livsvetenskapliga området och som ett attraktivt land för den internationella läkemedels-, medicinteknik- och bioteknikindustrin att placera forsknings- och utvecklingsenheter. Bland annat har riksdagen ställt sig bakom anslagsökningar för att finansiera verksamheten vid det nationella centrumet för livsvetenskaplig forskning (Sci Life Lab), för att finansiera ett system för nationell samordning, rådgivning och stöd för kliniska studier samt för klinisk behandlingsforskning och vårdforskning. Beslut om anslagsökningar fattades vid behandlingen av budgetpropositionen för 2013 (prop. 2012/13:1, bet. 2012/13:UbU1, rskr. 2012/13:113).

Genom en ändring av förordningen (2009:975) med instruktion för Vetenskapsrådet finns fr.o.m. den 1 januari 2014 en kommitté för klinisk behandlingsforskning vid Vetenskapsrådet. Klinisk behandlingsforskning handlar om att optimera befintliga behandlingsrutiner, läkemedel och

medicinsk teknik eller att utveckla och utvärdera nya sådana. Riksdagen har genom besluten om budgetpropositionerna för 2013, 2014 och 2015 ställt sig bakom en satsning på klinisk behandlingsforskning, och anslaget för detta beräknas öka med totalt 75 miljoner kronor 2013–2016.

Regeringen beslutade den 5 juni 2013 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att föreslå ett system för nationell samordning, rådgivning och stöd till den kliniska forskningens aktörer. I uppdraget ingick bl.a. att analysera behovet av samordning, utbildning, rådgivning och stöd hos olika aktörer som näringslivet, sjukvårdshuvudmän och forskare, i fråga om kliniska studier och utifrån det föreslå hur ett system för nationell samordning med syfte att förbättra förutsättningarna för att bedriva kliniska studier av hög kvalitet bör utformas. Av betänkandet från utredningen om nationell samordning av kliniska studier, som presenterades i december 2013 (SOU 2013:87), framgår att det skulle vara angeläget och möjligt att vidta relativt snabba åtgärder inom fyra områden: etablering av ett nationellt stöd- och samordningssystem byggt på samarbete mellan regionala stödfunktioner och en ny nationell nämndmyndighet, omgående satsning på några särskilt angelägna utvecklingsområden, förenklingar i de regulatoriska processerna samt förbättring av statistikinsamlingen inom området. Förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet).

Regeringen tillsatte i oktober 2015 en särskild utredare som ska fungera som en nationell samordnare för området livsvetenskap. Samordnaren ska med utgångspunkt i Sveriges konkurrensfördelar och utvecklingspotential bidra med underlag till regeringens arbete med att ytterligare stärka Sveriges position inom livsvetenskap (life science). Samordnaren ska utgöra en länk mellan de aktörer som finns i sektorn och regeringens arbete med frågor inom området. Samordnaren ska samla in synpunkter och lämna förslag som syftar till att ge regeringen underlag för arbetet med livsvetenskap. Samordnaren ska vara behjälplig i utvecklingen av samverkansprogram för livsvetenskap samt fortsätta en dialog med det nationella innovationsrådet. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 januari 2017 (dir. 2015:105).

Avtalet mellan svenska staten och vissa landsting om samarbete om utbildning av läkare, klinisk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården, det s.k. ALF-avtalet, är en viktig länk mellan staten och landstingen när det gäller ansvaret för utbildning av läkare och för den kliniska forskningen. Avtalet, som ingicks i september 2014, reglerar frågor om samarbete och ersättning för läkarutbildning, klinisk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården. Enligt ALF-avtalet ska en partsammansatt, nationell styrgrupp för ALF följa avtalets tillämpning och vid behov föreslå justeringar i avtalet. Styrgruppen ska bl.a. lämna förslag på en ny modell för resursfördelning baserat på återkommande utvärderingar av den kliniska forskningens kvalitet. Denna modell ska fr.o.m. 2019 ligga till grund för fördelning av en viss del av ALF-ersättningen. Senast vid utgången av 2016 ska avtalsparterna ha slutfört överläggningar om en ny utvärderings- och resursfördelningsmodell.

Utskottets ställningstagande

Övergripande samverkansfrågor

Utskottet kan konstatera att högskolans roll för nyttiggörande av forskningsbaserad kunskap genom samverkan med det omgivande samhället har varit en av tyngdpunkterna i den svenska forsknings- och innovationspolitiken under lång tid. Inte minst bestämmelserna i 1 kap. högskolelagen (1992:1434) är ett uttryck för betydelsen av samverkan. Genom riksdagens beslut med anledning av den förra forsknings- och innovationspropositionen förtydligades dessutom universitetens och högskolornas uppgift till att även inkludera nyttiggörandet av forskningsbaserad kunskap (prop. 2008/09:50, bet. 2008/09:UbU4, rskr. 2008/09:160). Genom beslutet tydliggjorde riksdagen också att samverkan ska vara en integrerad del av högskolans huvuduppgifter att bedriva forskning och utbildning.

Utskottets utgångspunkt är att forskningsbaserad kunskap från universitet och högskolor på flera sätt har ett grundläggande värde för samhällets utveckling och att sådan kunskap även utgör en central källa till innovation. Utskottet kan konstatera att flera av de satsningar som presenterades i propositionen *Forskning och innovation* (prop. 2012/13:30, bet. 2012/13:UbU3, rskr. 2012/13:151) för att ytterligare stärka universitetens och högskolornas samverkan och möjliggöra en mer aktiv roll när det gäller att nyttiggöra forskningsbaserad kunskap har genomförts.

Utskottet noterar i sammanhanget satsningen på strategiska innovationsområden, att intäkter och kostnader för samverkan får belasta anslagen för universitet och högskolor samt holdingbolagens roll i det innovationsstödande systemet. Vidare vill utskottet framhålla Vinnovas regeringsuppdrag att etablera ett näringslivssekretariat för att öka samverkan mellan näringslivet och forskningsaktörer i syfte att öka svenska företags medverkan i uppbyggnad och användning av forskningsinfrastruktur-anläggningar. Vinnova har även ett pågående uppdrag att ta fram metoder och kriterier för att mäta kvalitet och prestation när det gäller universitetens och högskolornas samverkan med det omgivande samhället (N2013/1162/FIN). Den modell som ska tas fram ska utformas så att den blir möjlig att använda i ett framtida resursfördelningssystem. Utskottet vill i sammanhanget även peka på att i den nya föreslagna modellen Fokus, för resursfördelning av forskningsmedel till universitet och högskolor, finns bland de kvalitetsutvecklande faktorerna samverkan och mobilitet utanför akademien (nationellt och internationellt).

Utskottet anser sammanfattningsvis mot bakgrund av bl.a. vidtagna och pågående åtgärder och gällande regelverk samt den aviserade forskningspolitiska propositionen att någon åtgärd från riksdagen inte är motiverad med anledning av motioner om övergripande samverkansfrågor.

Därmed avstyrker utskottet motionerna 2014/15:651 (FP) yrkande 3, 2014/15:962 (S) yrkande 2 och 2015/16:367 (S) yrkande 2.

Samverkan inom livsvetenskap och vårdforskning

När det gäller frågorna om samverkan inom livsvetenskap (life science) och vårdforskning och en strategi för livsvetenskap vill utskottet inledningsvis påminna om att det i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) bl.a. finns bestämmelser om att landstingen och kommunerna ska medverka vid finansiering, planering och genomförande av kliniskt forskningsarbete på hälso- och sjukvårdens område. Det framgår också att landstingen och kommunerna i dessa frågor och i den omfattning som behövs ska samverka med varandra och med berörda universitet och högskolor.

Utskottet kan även konstatera att det har genomförts och genomförs en rad åtgärder för att stärka Sveriges position som en stark forskningsnation inom det livsvetenskapliga området och som ett attraktivt land för den internationella läkemedels-, medicinteknik- och bioteknikindustrin att placera forsknings- och utvecklingsenheter. Genom beslutet med anledning av propositionen Forskning och innovation (prop. 2012/13:30) och beslut i budgetpropositionen för 2013 ställde sig riksdagen bl.a. bakom anslagsökningar för att finansiera verksamhet vid det nationella centrumet för livsvetenskaplig forskning (Sci Life Lab). Vidare har vid Vetenskapsrådet inrättats en kommitté för klinisk behandlingsforskning, och riksdagen har genom beslut ställt sig bakom en satsning på klinisk behandlingsforskning.

Utskottet vill vidare framhålla att utredningen om nationell samordning av kliniska studier har avlämnat sitt slutbetänkande (SOU 2013:87). Förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Regeringen har vidare tillsatt en nationell samordnare för området livsvetenskap som ska slutredovisa sitt uppdrag senast den 31 januari 2017 (dir. 2015:105). Enligt det gällande ALF-avtalet ska en styrgrupp bl.a. lämna förslag på en ny modell för resursfördelning baserat på återkommande utvärderingar av den kliniska forskningens kvalitet. Denna modell ska fr.o.m. 2019 ligga till grund för fördelning av en viss del av ALF-ersättningen.

Utskottet kan konstatera att det har vidtagits åtskilliga åtgärder för att förstärka forskningen inom det livsvetenskapliga området, och att samverkan med hälso- och sjukvårdens aktörer här är helt central. Till detta ska läggas att arbetet med den aviserade forskningspolitiska propositionen pågår. Utskottet anser således inte att något ställningstagande från riksdagen är motiverat med anledning av det som motionärerna föreslår. Därmed avstyrker utskottet motionerna 2014/15:656 (FP) yrkande 3, 2014/15:1850 (M) yrkande 13, 2014/15:1863 (KD) 2014/15:2983 (M, C, FP, KD) yrkandena 17 och 18 samt 2015/16:2452 (M) yrkandena 1 och 3.

Fördelning av resurser för forskning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om fördelning av resurser för forskning.

Jämför reservation 5 (C).

Motionerna

I motion 2014/15:962 av Patrik Björck m.fl. (S) yrkande 1 betonas nödvändigheten av medel till forskarutbildningen. Doktorander och grundutbildningsstudenter som fått undervisning med stark forskningsanknytning är ofta bärarna av forskningsresultaten ut i näringslivet och den offentliga sektorn, menar motionärerna.

I motion 2014/15:2457 av Ulrika Carlsson i Skövde (C) yrkande 16 begärs att de statliga forskningsanslagen ses över bl.a. med ett fokus på de mindre lärosätena.

I motionerna 2014/15:2796 av Anna Wallén m.fl. (S) och 2015/16:2168 av Anna Wallén m.fl. (S) framhålls behovet av ett resursfördelningssystem som gynnar forskningskvaliteten och slår vakt om forskning och forskningsbaserad högre utbildning i hela landet. Motionärerna betonar att Mälardalens högskola och andra högskolor med liknande ekonomiska förutsättningar behöver kunna forskningsanknyta sina utbildningar.

I motion 2014/15:2859 av Carina Ohlsson m.fl. (S) betonas vikten av medel till forskning även för de mindre lärosätena såsom Högskolan i Skövde. Enligt motionärerna har de mindre lärosätena lägre forskningsanslag i förhållande till antalet studenter och lärare än de stora och äldre lärosätena, men forskningsutfallet är lika bra. I arbetet med den kommande forskningspolitiska propositionen bör regeringen överväga hur medel till forskning ska fördelas mer rättvist till landets alla lärosäten.

När det gäller fördelningen av forskningsmedel framhåller motionärerna i motion 2015/16:334 av Berit Högman m.fl. (S) yrkande 5 att de yngre lärosätena missgynnas. Investeringar i forskning bör komma hela landet till godo.

I motion 2015/16:367 av Monica Green m.fl. (S) yrkande 1 betonas vikten av medel till forskarutbildning. Enligt motionärerna tilldelas de ”gamla universiteten” mer forskningsmedel, vilket leder till att dessa lärosäten har mer medel för att kunna forskningsförankra sin utbildning.

Bakgrund och gällande rätt

En prestationsbaserad modell för resurstilldelning infördes i Sverige 2009. Modellen fördelar en del av de direkta anslagen (basanslagen) till universitet och högskolor för forskning och utbildning på forskarnivå utifrån

kvalitetsindikatorerna publikationer och citeringar samt externa medel. I indikatorn för externa medel summeras intäkter från bidrag och uppdragsforskning. De båda indikatorerna ges lika stor vikt, 50 procent vardera. I dagens modell ingår 29 lärosäten och bl.a. de konstnärliga högskolorna omfattas inte. Den utvecklade modell för resursfördelning som redovisades i propositionen Forskning och innovation innebär bl.a. att den konkurrensutsatta andelen av basanslaget höjdes från 10 till 20 procent 2014. Indikatorn för externa medel ändrades också något och omfattar, som framgått ovan, intäkter från bidrag och uppdragsforskning. Tidigare ingick även avgifter i indikatorn för externa medel (prop. 2012/13:30).

I december 2014 redovisades, som framgått ovan, utredningen Forskningskvalitetsutvärdering i Sverige – Fokus, som svar på regeringens uppdrag till Vetenskapsrådet att i samråd med Forte, Formas och Vinnova utreda och lämna förslag till en modell för resursfördelning till universitet och högskolor som innefattar kollegial bedömning av forskningens kvalitet och relevans. Modellen omfattar hur en viss del av lärosätenas basanslag för forskning och utbildning på forskarnivå ska fördelas i konkurrens. Syftet med utvärderingsmodellen Fokus är att vara kvalitetsdrivande, dvs. att verka för att höja kvaliteten på forskningen och för att forskning av hög kvalitet ska bidra till samhällets utveckling. Fokus är en modell för resursfördelning till universitet och högskolor som innefattar bedömning av svensk forskningskvalitet och identifiering av starka forskningsmiljöer samt kollegial bedömning av forskningens kvalitet och relevans. Vetenskapsrådet har i uppdraget utgått från att 20 procent av basanslaget fortsatt är prestationsbaserat. Förslaget bereds inom Regeringskansliet.

I propositionen Forskning och innovation (prop. 2012/13:30, bet. 2012/13:UbU3, rskr. 2012/13:151) gjordes bedömningen att anslagen för forskning och forskarutbildning till universitet och högskolor bör öka med totalt 300 miljoner kronor 2016. Regeringen ansåg i budgetpropositionen för 2016 att det är angeläget att alla universitet och högskolor för 2016 får del av de nya resurser som tilldelas forskningsanslagen. Regeringen föreslog att medlen fördelas baserat på de principer som redovisades i propositionen, men för att stärka forskningen vid alla lärosäten föreslog regeringen att alla lärosäten som ingår i resursfördelningsmodellen garanteras minst 5 miljoner kronor i ökade anslag till forskning och forskarutbildning när resultatet av omfördelning och fördelning av nya medel slås samman. För att särskilt stärka högskolorna och de nya universiteten (Linné- och Mittuniversitetet samt Karlstads och Örebro universitet) delade regeringen i sitt förslag in de berörda lärosätena i tre grupper. Högskolegruppen och gruppen med nya universitet tilldelades 90 miljoner kronor vardera. 100 miljoner kronor tilldelades gruppen med övriga universitet. Inom respektive grupp har fördelningen gjorts med de indikatorer som redovisades i propositionen Forskning och innovation. Konstfack, Kungl. Konsthögskolan, Kungl. Musikhögskolan i Stockholm och Försvarshögskolan tilldelades 1 miljon kronor vardera. Regeringen avsåg att fördela resterande 16 miljoner kronor i regleringsbrev till forskning och

utbildning på forskarnivå. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (prop. 2015/16:1 utg.omr. 16 s. 207, bet. 2015/16:UbU1, rskr. 2015/16:113).

Regeringen förbereder nu den kommande forskningspolitiska propositionen som kommer att innefatta forskning, innovation och högre utbildning och ange regeringens forskningspolitik t.o.m. 2026, med ett särskilt fokus på satsningar 2017–2020. Propositionen planeras till hösten 2016 (prop. 2015/16:1 utg.omr. 16 s. 206).

Utskottets ställningstagande

När det gäller frågor om fördelning av resurser för forskning och ett resursfördelningssystem som i större utsträckning tar hänsyn till mindre och nyare lärosäten vill utskottet inledningsvis understryka att riksdagen och regeringen har en viktig roll när det gäller att utforma systemet för att tilldela resurser för forskning till universitet och högskolor på ett sådant sätt att det stimulerar till och skapar förutsättningar för hög kvalitet i forskningen. En ny utvärderingsmodell Fokus för resursfördelning till universitet och högskolor som innefattar kollegial bedömning av forskningens kvalitet och relevans bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

I sammanhanget vill utskottet också framhålla att det är mycket viktigt att forskning och högre utbildning bedrivs i hela landet. På så vis får stora delar av samhället möjlighet att ha en nära kontakt med avancerad forskning och rekrytera högt kvalificerad personal. I propositionen Forskning och innovation från 2012 gjordes bedömningen att anslagen för forskning och forskarutbildning till universitet och högskolor borde öka med 300 miljoner kronor 2016. I budgetpropositionen för 2016 fördelades dessa 300 miljoner, men mer resurser än tidigare fördelas till högskolorna och de fyra nya universiteten så att de får bättre förutsättningar att utvecklas.

Utskottet vill avvakta arbetet inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) med en ny modell för resursfördelning av forskningsmedel till universitet och högskolor och den aviserade forskningspolitiska propositionen och avstyrker därmed motionerna 2014/15:962 (S) yrkande 1, 2014/15:2457 (C) yrkande 16, 2014/15:2796 (S), 2014/15:2859 (S), 2015/16:334 (S) yrkande 5, 2015/16:367 (S) yrkande 1 och 2015/16:2168 (S).

Forskare och utbildning på forskarnivå

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om forskares försörjnings- och anställningsformer, doktorander med annan finansiering och forskarskolor för socionomer.

Jämför reservationerna 6 (C) och 7 (L).

Motionerna

Forskares försörjnings- och anställningsformer m.m.

I kommittémotion 2015/16:2402 av Ulrika Carlsson i Skövde m.fl. (C) yrkande 2 framhålls vikten av att verka för tryggare anställningsformer och att utarbeta tydliga karriärvägar för unga forskare. I dag försvinner enligt motionärerna många färdiga doktorander från akademien eftersom inga anställningar finns att tillgå. I yrkande 3 begärs att det ska bli mer förtjänstfullt för forskare att gå mellan akademien och näringslivet.

I motion 2015/16:1031 av Jennie Nilsson m.fl. (S) framhålls vikten av ett transparent karriärsystem med rörlighet för forskare. Det är viktigt att nydisputerade forskare ges möjligheter till fortsatt forskning och meritering. Otrygg finansiering i början av forskarkarriären och otydliga karriärvägar där formella anställningsförfaranden saknas riskerar att innebära att många väljer bort en akademisk karriär.

Doktorander med annan finansiering

I motion 2015/16:2886 av Annika Eclund (KD) begärs att fler individer ska få möjlighet att disputerat. Motionärerna framhåller att det ligger i statens intresse att understödja att kompetenta personer har möjlighet att disputerat och nå en doktorsexamen. Enligt motionären bör kvalificerade sökande ges möjlighet att antas som doktorander under förutsättning att de själva svarar för sin försörjning. Så är det i t.ex. Finland.

Forskarskolor

I partimotion 2015/16:1481 av Jan Björklund m.fl. (FP) yrkande 9 begärs att forskarskolor för socionomer ska inrättas efter den modell med forskarskolor för lärare och förskollärare som alliansregeringen inrättade. Socialsekreterare bör ges möjlighet att gå en forskarutbildning på deltid och vara kvar på sin arbetsplats på deltid. Staten bör bekosta utbildningen medan huvudmännen betalar lönekostnaden, även för den tid som ägnas åt forskarutbildning. Med större forskningsanknytning kan enligt motionärerna arbetet med bättre uppföljning och mer evidensbaserade insatser i socialtjänsten stärkas.

Bakgrund och gällande rätt

Forskares försörjnings- och anställningsformer m.m.

Försörjningsformerna för doktorander skiljer sig åt i fråga om social trygghet och ofta även inkomstnivå. Anställning i olika former är vanligtvis den mest fördelaktiga försörjningsformen för doktorander. En anställning ger full tillgång till socialförsäkringssystemet, dvs. sjukförsäkring och föräldraförsäkring samt arbetslöshetsförsäkring. Utbildningsbidraget uppgår

till 15 500 kronor per månad vid heltidsstudier och är tjänstepensionsgrundande, men ger inte rätt till det sociala trygghetssystemet som en anställning gör. Doktoranden har dock rätt att behålla bidraget vid exempelvis sjukdom och föräldraledighet och det kan sedan förlängas med motsvarande tid. Utbildningsbidraget ska vara en inledande försörjningsform som sedan ersätts av en anställning som doktorand. Närmare bestämmelser om utbildningsbidraget finns i förordningen (1995:938) om utbildningsbidrag för doktorander.

Regeringen bedömde i propositionen Forskning och innovation (prop. 2012/13:30) att doktorander med utbildningsbidrag bör anställas senast när det enligt den individuella studieplanen återstår en utbildningstid som motsvarar tre års utbildning på heltid till doktorsexamen eller konstnärlig doktorsexamen. Den 1 januari 2014 ändrades bestämmelserna i 5 kap. 4 § högskoleförordningen i enlighet med detta. Tidigare gällde att utbildningstiden som återstod skulle motsvara två års utbildning. Förändringen innebär att doktorander får kortare tid med utbildningsbidrag och därmed under längre tid omfattas av samma sociala förmåner som övriga anställda vid statliga lärosäten.

Av Universitetskanslersämbetets (UKÄ) Universitet och högskolor årsrapport 2015 framgår att flera lärosäten redan under 2011 beslutade att alla doktorander ska ha en anställning, antingen en doktorandanställning eller en annan anställning inom högskolan. Under 2011–2014 utvecklade flera av lärosätena utbildningsbidragen till doktorander, och andelen nybörjare med doktorandanställning har ökat. Hösten 2014 var den vanligaste försörjningsformen doktorandanställning bland de studerande på forskarnivå, med 65 procent. Bland övriga försörjningsformer märks bl.a. att 6 procent av doktoranderna hade utbildningsbidrag, 7 procent stipendier och 4 procent anställning inom högskolan (UKÄ rapport 2015:8).

Av 4 kap. 12 a § högskoleförordningen (1993:100) framgår bl.a. att en lärare får anställas tills vidare, dock längst fyra år, i syfte att läraren ska ges möjlighet att utveckla sin självständighet som forskare och få meriter som kan ge behörighet för en annan läraranställning som det ställs högre krav på behörighet för (s.k. meriteringsanställning). Anställningen får förnyas om det på grund av lärarens sjukfrånvaro, föräldraledighet eller andra särskilda skäl krävs ytterligare tid för att uppnå syftet med anställningen. Den sammanlagda anställningstiden får dock omfatta högst sex år. I övrigt gäller i fråga om anställningen lagen (1982:80) om anställningsskydd.

Forskarkarriärutredningen ska i syfte att säkra återväxten av framstående unga forskare i Sverige se över

- hur villkoren kan förbättras för kvinnor och män som är doktorander
- hur den meriteringsanställning som regleras i högskoleförordningen kan förändras i syfte att skapa en attraktiv forskarkarriär
- hur användningen av på varandra följande tidsbegränsade anställningar under lång tid i högskolan kan motverkas

- hur mobiliteten kan öka i fråga om kvinnor och män som är doktorander samt kvinnor och män som tillhör den undervisande och forskande personalen vid universitet och högskolor.

En utgångspunkt för utredarens arbete är att den nuvarande anställningsstrukturen enligt högskoleförordningen, utöver bestämmelserna om meriteringsanställning, ska ligga fast. Villkoren och förhållandena för både kvinnor och män ska genomgående belysas och ligga till grund för utredarens förslag. Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2016 (dir. 2015:74).

Av regleringsbrevet för 2016 för Vetenskapsrådet framgår att myndigheten i enlighet med vad som presenterades i forsknings- och innovationspropositionen (prop. 2012/13:30) och beslutades i budgetpropositionen för 2016 utöver en satsning på 50 miljoner kronor för rekrytering av framstående yngre forskare bör finansiera ytterligare minst 50 miljoner kronor för detta ändamål.

Sedan 2011 har Vetenskapsrådet beslutat att minst en tredjedel av de beslutade medlen inom varje ämnesområde ska fördelas till unga forskare (prop. 2015/16:1 utg.omr. 16 s. 152).

Av regleringsbrevet för 2016 för Vetenskapsrådet framgår att verket i samband med årsredovisningen till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) ska redovisa mobilitet bland de yngre forskare som karriärmässigt ligger efter postdoktoral nivå men ännu inte har fått tillsvidareanställning vid ett lärosäte. Redovisningen ska innehålla uppgifter om hur många av de yngre forskare som har sökt respektive beviljats medel som har bedrivit forskning vid annat lärosäte än där de disputerade. Uppgifterna ska vara uppdelade på ämnesområden och kön. Jämställdhetsperspektivet ska speciellt analyseras. Vetenskapsrådet ska fr.o.m. årsredovisningen för 2015 redovisa uppgifter inom alla utlysningarna inom samtliga ämnesområden.

Doktorander med annan finansiering

I 7 kap. 36 § högskoleförordningen (1993:100) föreskrivs att högskolan till utbildning på forskarnivå bara får anta sökande som anställs som doktorand eller som beviljas utbildningsbidrag för doktorander. Högskolan får dock anta en sökande som har någon annan form av studiefinansiering, om högskolan bedömer att finansieringen kan säkras under hela utbildningen och att den sökande kan ägna så stor del av sin tid åt utbildningen att den kan slutföras inom fyra år när det gäller licentiatexamen eller konstnärlig licentiatexamen och åtta år när det gäller doktorsexamen eller konstnärlig doktorsexamen.

Forskarskolor

Sedan 2007 har fyra satsningar på forskarskolor för lärare och förskollärare genomförts för att öka antalet forskarutbildade i skolväsendet. Riksdagen har i huvudsak fattat beslut om beviljandet av medel till och inriktningen för

forskarskolorna genom behandlingen av budgetpropositionerna för 2007–2016 samt den senaste forskningspropositionen. Förordningen (2009:1035) om utbildning på forskarnivå för lärare och förskollärare innehåller bestämmelser om forskarskolorna. Utbildningen i forskarskolorna ska leda fram till en licentiatexamen.

I de tre första satsningarna på forskarskolor var målet att lärare och förskollärare skulle genomföra den tvååriga forskarutbildningen under en tid av två år och sex månader, vilket motsvarade en studietakt på 80 procent kombinerat med arbete vid den ordinarie arbetsplatsen motsvarande 20 procent. I den senaste forskningspropositionen (prop. 2012/2013:30 s. 103) gjorde den förra regeringen bedömningen att studierna för satsningen som beviljats medel för 2013–2016 fortsättningsvis normalt bör bedrivas på 50 procent samtidigt som läraren eller förskolläraren fortsätter att arbeta 50 procent vid den ordinarie arbetsplatsen för att behålla kopplingen till den dagliga verksamheten. Detta innebär en sammanlagd studietid på fyra år.

Vidare har det i de tidigare satsningarna betalats ut ett statsbidrag till skolhuvudmännen som täckte 75 procent av lärarnas och förskolläraernas lönekostnader. I den senaste forskningspropositionen (prop. 2012/13:30 s. 102–103) konstaterade den förra regeringen att kompetensutveckling av anställda lärare och förskollärare i huvudsak är skolhuvudmannens ansvar. Den förra regeringen ansåg därför att det var rimligt att låta huvudmannen ta ansvaret för lönekostnaderna i den fortsatta satsningen på forskarskolor. Staten bör däremot även fortsättningsvis finansiera utbildningsinsatsen.

Utskottet har påbörjat en uppföljning av forskarskolorna för lärare och förskollärare.

Utskottets ställningstagande

Forskares försörjnings- och anställningsformer m.m.

När det gäller frågor om forskares anställningsformer, karriärvägar och försörjning m.m. vill utskottet anföra följande: Utskottet anser att trygga och tydliga villkor är väsentliga såväl för forskarutbildningens attraktivitet som för doktorandernas möjlighet att ägna sig koncentrerat åt utbildningen och forskningen, och därmed för hög kvalitet i dessa. Utskottet vill i det sammanhanget påminna om att universitet och högskolor redan i dag kan välja att inte alls använda utbildningsbidrag utan anställa doktorander redan från början av forskarutbildningen. Utskottet noterar att hösten 2014 var den vanligaste försörjningsformen doktorandanställning, med 65 procent bland de studerande på forskarnivå. Andelen med utbildningsbidrag uppgick till 6 procent.

När det särskilt gäller yngre forskare vill utskottet framhålla att den nuvarande regeringen i sin regeringsförklaring, som presenterades i oktober 2014, bland de forskningspolitiska prioriteringarna angav att unga forskares villkor ska förbättras.

I linje med uttalandet har regeringen tillsatt Forskarkarriärutredningen som i syfte att säkra återväxten av framstående unga forskare i Sverige bl.a. ska se över hur villkoren kan förbättras för kvinnor och män som är doktorander, hur den meriteringsanställning som regleras i högskoleförordningen kan förändras i syfte att skapa en attraktiv forskarkarriär och hur användningen av på varandra följande tidsbegränsade anställningar under lång tid i högskolan kan motverkas. Forskarkarriärutredningen ska redovisa sitt uppdrag senast den 31 mars 2016 (dir. 2015:74).

Utskottet vill i det sammanhanget även framhålla att universitet och högskolor i dag kan anställa lärare på meriteringsanställningar under längst fyra år. Vidare har Vetenskapsrådet särskilda medel för rekrytering av framstående yngre forskare.

Mot bakgrund av redan vidtagna åtgärder som delvis är i linje med flera motionsönskemål anser utskottet att den pågående Forskarkarriärutredningen och den aviserade forskningspolitiska propositionen ska avvaktas. Därmed avstyrker utskottet motionerna 2015/16:1031 (S) och 2015/16:2402 (C) yrkandena 2 och 3.

Doktorander med annan finansiering

För att möjliggöra för fler att disputerar vid svenska lärosäten efterfrågar motionären i motion 2015/16:2886 (KD) möjligheten att kvalificerade ska kunna antas som doktorander under förutsättning att de själva svarar för sin försörjning. Utskottet kan konstatera att det av 7 kap. 36 § högskoleförordningen följer att det som motionären efterfrågar redan är möjligt i dag. Motionen får därmed anses tillgodosedd och utskottet avstyrker därmed motion 2015/16:2886 (KD).

Forskarskolor

När det gäller frågan om att inrätta forskarskolor för socionomer efter den modell med forskarskolor för lärare och förskollärare som varit föremål för fyra statliga satsningar sedan 2007 vill utskottet anföra följande: Utskottet anser att det är viktigt att forskarutbildad personal finns inom den offentliga sektorn, och därmed kan bidra till att bygga upp olika verksamheters kunskapsbas och medverka till att stärka kopplingen mellan verksamheten och aktuell forskning, vilket i förlängningen kan bidra till att höja kvaliteten i verksamheten. Utskottet har i linje med detta och inom ramen för sitt arbete med uppföljning och utvärdering beslutat att följa upp forskarskolorna för lärare och förskollärare.

Utskottet anser att socionomer/socialsekreterare är en viktig yrkesgrupp inom den offentliga sektorn och, som framgått ovan, att forskarutbildad personal bör finnas inom denna sektor men kan i nuläget inte ställa sig bakom en satsning på forskarskolor för socionomer. Mot den bakgrunden avstyrker utskottet motion 2015/16:1481 (FP) yrkande 9.

Jämställdhet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om genusforskningens vetenskapliga grund och forskningsanslagens fördelning utifrån kön.

Jämför reservationerna 8 (SD) och 9 (M).

Genusforskningens vetenskapliga grund m.m.

I motion 2015/16:1756 av Jan Ericson (M) begärs att statens stöd till genusforskningen ska avskaffas. Motionären menar att statens satsningar på genusforskningen innebär att man tar uttrycklig ställning för en linje i forskningen och ger denna stora resurser. Relevanta genusfrågor bör enligt motionären hanteras som en del i den övriga forskningen.

I kommittémotion 2014/15:2944 av Richard Jomshof m.fl. (SD) yrkande 9 och i motion 2015/16:1644 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 6 framhåller motionärerna att en stor del av svensk genusforskning har utmärkt sig genom att inte bygga på vetenskaplig grund. Därför föreslår motionärerna bl.a. att regeringen ska säkerställa att genusforskningen vilar på vetenskaplig grund och har sin utgångspunkt i verkliga förhållanden.

Forskningsanslagens fördelning utifrån kön

I kommittémotion 2015/16:2772 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 4 efterfrågas en översyn av möjligheterna för universitet och högskolor att redovisa forskningsanslagens fördelning utifrån kön. Bristen på jämlikhet i forskningsanslagens fördelning riskerar enligt motionärerna att leda till bristande kvalitet i forskningen.

Bakgrund och gällande rätt

Av 1 kap. 5 § andra stycket högskolelagen (1992:1434) framgår att jämställdhet mellan kvinnor och män alltid ska iakttas och främjas i högskolornas verksamhet.

Av 1 § förordningen (2009:975) med instruktion för Vetenskapsrådet framgår att myndigheten ska ge stöd till grundläggande forskning av högsta vetenskapliga kvalitet inom samtliga vetenskapsområden. Vidare framgår att Vetenskapsrådet bl.a. ska främja jämställdhet mellan kvinnor och män inom sitt verksamhetsområde och rapportera i vilken utsträckning hänsyn har tagits till könsspecifika förhållanden inom myndighetens ämnesområden.

I förordningen (2007:1431) med instruktion för Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) respektive förordningen (2009:1024) med instruktion för Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) finns bestämmelser om att båda forskningsråden

inom sina respektive ansvarsområden särskilt ska verka för att främja jämställdhet mellan kvinnor och män samt att genusperspektiv får genomslag i forskningen.

I den nuvarande regeringens regeringsförklaring som presenterades i oktober 2014 angavs bland viktiga forskningspolitiska prioriteringar att andelen kvinnliga professorer ska öka och forskningsanslagen ska fördelas jämställt.

Riksdagen har fastställt (prop. 1996/97:141, bet. 1997/98:UbU3, rskr. 1997/98:12) att det ska finnas mål för könsfördelningen av nyrekryterade professorer på lärosätena, och regeringen har sedan 1997, med ett uppehåll åren 2009–2011, angett sådana mål. Rekryteringsmålen omfattar samtliga universitet och högskolor med statlig huvudman samt Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping och gäller t.o.m. 2015. Regeringen följer noga i vilken mån lärosätena uppnår rekryteringsmålen. Frågan om nya mål för könsfördelningen bland nyrekryterade professorer på lärosätena bereds inom Regeringskansliet (prop. 2015/16:1 utg.omr. 16 s. 203).

Av Vetenskapsrådets regleringsbrev för 2016 framgår att Vetenskapsrådet har i uppdrag att årligen redovisa vilka insatser rådet planerar utifrån en analys av hinder och möjligheter för jämställdhet samt att kommentera vilka effekter de genomförda insatserna för ökad jämställdhet har haft. Rådet ska särskilt kommentera ämnesområden där beviljandegraden för bidragsansökningar skiljer sig mellan könen.

Av regleringsbrevet för budgetåret 2016 för universitet och högskolor framgår att varje universitet och högskola ska ta fram en plan för hur lärosätet avser att utveckla arbetet med jämställdhetsintegrering i syfte att verksamheten ska bidra till att nå de jämställdhetspolitiska målen (prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115), t.ex. i fråga om lika möjligheter till karriärvägar, könsbundna studieval och genomströmning. Planen ska innehålla utvecklingsbehov, mål och aktiviteter som lärosätet avser att vidta och ange att den ska genomföras under 2017–2019. Vidare ska planen beskriva på vilket sätt jämställdhet ska integreras och bli en del av lärosätets ordinarie verksamhet, exempelvis i lärosätets styrprocesser. Planen ska vara upprättad senast den 15 maj 2017 och åtgärder och resultat utifrån planen ska redovisas i varje universitet och högskolas årsredovisning för 2017–2019. Universiteten och högskolorna får i sitt arbete med jämställdhetsintegrering skaffa stöd från Göteborgs universitet.

Under maj 2015 tillsatte regeringen en nationell expertgrupp för ökad jämställdhet i högskolan. Expertgruppen består av personer från olika delar av samhället som kan bidra med kunskaper och erfarenheter i jämställdhetsfrågor. Gruppen ska arbeta till den 31 december 2016.

Statskontoret redovisade 2014 i rapporten Forskningsanslagen ur ett jämställdhetsperspektiv (2014:27) sitt uppdrag att kartlägga och analysera fördelningen av anslagen för forskning och forskarutbildning vid universitet och högskolor ur ett jämställdhetsperspektiv (S2015/52/JÄM). Kartläggningen omfattade ett urval av lärosäten (14 lärosäten) med

fördjupande fallstudier av 3 lärosäten. Studien visade att kvinnor får mindre forskningsmedel än män vid de undersökta lärosätena men att skillnaden mellan kvinnor och män varierar mellan och inom lärosätena.

Utskottets ställningstagande

Genusforskningens vetenskapliga grund m.m.

När det gäller frågan om genusforskningens vetenskapliga grund och stöd till genusforskningen kan utskottet konstatera att principerna för fördelning av medel till forskning innebär att fördelningen ska göras på grundval av en vetenskaplig bedömning av forskningen i fråga. Utskottet utgår från att fördelningen av medel till forskning från de forskningsfinansierande myndigheterna görs på denna grund. När det gäller frågan om fortsatt statligt stöd till genusforskning vill utskottet inte föregripa den aviserade forskningspolitiska propositionen hösten 2016. Mot den bakgrunden avstyrker utskottet motionerna 2014/15:2944 (SD) yrkande 9, 2015/16:1644 (SD) yrkande 6 och 2015/16:1756 (M).

Forskningsanslagens fördelning utifrån kön

När det gäller frågan om en översyn av möjligheterna för universitet och högskolor att redovisa forskningsanslagens fördelning utifrån kön vill utskottet anföra följande: Utskottet vill inledningsvis betona universitetens och högskolornas ansvar enligt högskolelagen att alltid iakttä och främja jämställdhet mellan kvinnor och män i verksamheten. Med det sagt kan utskottet konstatera, vilket bl.a. framgår av Statskontorets undersökning från 2014, att kvinnor får tillgång till forskningsanslag i mindre utsträckning än män vid de undersökta lärosätena. Det gäller både i absoluta termer och i förhållande till andelen kvinnor och män i den forskande personalen. Utskottet anser att det är ytterst angeläget att komma till rätta med detta problem.

I sammanhanget vill utskottet också framhålla att i den nuvarande regeringens regeringsförklaring angavs bland viktiga forskningspolitiska prioriteringar att andelen kvinnliga professorer ska öka och forskningsanslagen ska fördelas jämställt. Frågan om nya mål för könsfördelningen bland nyrekryterade professorer på lärosätena bereds inom Regeringskansliet.

Utskottet kan vidare konstatera att det pågår arbete på området, dels ute på lärosätena genom arbetet med en plan för hur lärosätet avser att utveckla arbetet med jämställdhetsintegrering i syfte att verksamheten ska bidra till att nå de jämställdhetspolitiska målen, dels i den nationella expertgrupp för ökad jämställdhet i högskolan som regeringen tillsatt. Utskottet vill inte föregripa dessa pågående arbeten eller det arbete som pågår inom Regeringskansliet med den aviserade forskningspolitiska propositionen och avstyrker därmed motion 2015/16:2772 (M) yrkande 4.

Forskning inom särskilda områden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om forskning inom särskilda områden.

Jämför reservation 10 (SD) och särskilda yttrandena 2 (M, C, L, KD), 3 (M) och 4 (KD).

Motionerna

I kommittémotion 2015/16:2479 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkande 2 framhålls betydelsen av den fria grundforskningen inom hälso- och sjukvården.

I motion 2014/15:108 av Edward Riedl (M) begärs att möjligheten att låta Umeå universitet bli ett nationellt centrum för arktisk forskning ska ses över.

I motion 2014/15:152 av Edward Riedl (M) och 2015/16:152 av Edward Riedl (M) framhålls bl.a. behovet av mer forskning för att utveckla den svenska kärnkraften.

I motion 2014/15:1998 av Hans Wallmark (M) framhålls behovet av att värna forskning om dialekter och lokal historia.

I motion 2014/15:2384 av Saila Quicklund (M) framförs att ny forskning kring friluftslivet bör initieras för att uppnå regeringens tio mål om friluftslivet.

I motion 2014/15:2423 av Finn Bengtsson och Hans Wallmark (båda M) framhålls behovet av forskning om tidigare östtysk politisk aktivitet i Sverige.

I motion 2014/15:2450 av Finn Bengtsson och Amir Adan (båda M) begärs en riktad satsning på forskning om patienter som lider av s.k. myalgisk encefalomyelit.

I motion 2014/15:2575 av Ulf Kristersson m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 12 begärs att medel ska avsättas till en utvidgad forskningssatsning för att utveckla och sprida nya och bättre behandlingsmetoder för personer med psykisk ohälsa.

Bland annat mer forskning om geriatrisk klinisk farmakologi efterfrågas i motion 2014/15:2886 av Finn Bengtsson och Barbro Westerholm (M, FP).

I kommittémotionerna 2014/15:2901 av Aron Emilsson m.fl. (SD), 2014/15:2944 av Richard Jomshof m.fl. (SD) yrkande 6 och 2015/16:2545 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 1 begärs att möjligheterna att inrätta ett nationellt samiskt forskningscentrum ska utredas.

I kommittémotionerna 2014/15:2925 av Paula Bieler m.fl. (SD) yrkande 6 och 2015/16:2899 av Paula Bieler m.fl. (SD) yrkande 7 efterfrågas ökad forskning om könsspecifika skador och sjukdomar.

I motion 2015/16:3099 av Carina Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 6 föreslås ökade medel och tydliga direktiv om forskning och uppföljning av hederskulturernas utbreddhet och uttryck i Sverige.

I motion 2014/15:978 av Ulrika Carlsson i Skövde (C) yrkande 3 begärs ökad forskning om elöverkänslighet och om hur ny teknik kan användas säkert.

I motion 2014/15:2453 av Anders W Jonsson (C) yrkande 2 betonas vikten av att främja drivkrafter som gör det lönsamt att forska fram ny antibiotika.

I motion 2015/16:2375 av Solveig Zander (C) efterfrågas en översyn av möjligheterna att höja forskningsanslagen när det gäller forskning om kvinnors sjukdomar och då speciellt för att få fram behandlingsmetoder för endometrios.

I motion 2014/15:656 av Johan Pehrson (FP) yrkande 2 efterfrågas en översyn av möjligheterna för ett resurstillskott till klinisk forskning.

I motion 2014/15:1643 av Penilla Gunther (KD) och i kommittémotion 2015/16:3207 av Penilla Gunther m.fl. (KD) yrkande 27 begärs att inom programmet för svensk besöksnäring (Nationella strategin 2020) se över behovet av bl.a. forskning och utveckling.

I kommittémotion 2015/16:2568 av Emma Henriksson m.fl. (KD) yrkande 52 framförs att det är angeläget att bedriva forskning om barn som kommit till genom assisterad befruktning med donerade könsceller.

I motion 2014/15:919 av Christer Engelhardt och Lena Hallengren (båda S) yrkande 3 framhålls att forskningen kring missbruks- och beroendevård behöver utvecklas.

I motion 2014/15:2793 av Krister Örnfjäder och Lena Hallengren (båda S) yrkande 3 begärs bl.a. att statens anslag till forskning om psykisk ohälsa och självmord ökar.

I motion 2015/16:846 av Lawen Redar (S) framhålls vikten av att beakta behovet av tvärvetenskaplig forskning om rasism.

I motion 2014/15:1975 av Jan Lindholm (MP) yrkande 6 framhålls behovet av att stärka forskningen om kemin i inomhusmiljön.

I motion 2015/16:2223 av Lise Nordin och Stina Bergström (båda MP) yrkande 1 framhålls behovet av att utveckla svensk lyckoforskning. I yrkande 2 uppmärksammas att forskning om lycka kan komplettera bruttonationalprodukten (BNP) och andra välfärdsåtgärder som underlag för politiska beslut.

Bakgrund och gällande rätt

Fördelningen av medel till forskning ska göras på grundval av vetenskaplig bedömning av forskningen i fråga. Detta framgår bl.a. av instruktionerna för Vetenskapsrådet och de övriga forskningsråden. Riksdagens årliga beslut om statsbudgeten innebär att medel anvisas till olika anslag. Det innebär att riksdagen fastställer de ekonomiska ramarna för olika större forskningsområden. Besluten med anledning av budgetpropositionerna för 2013, 2014, 2015 respektive 2016 innebar att riksdagen ställde sig bakom forskningssatsningar på en rad områden som närmare beskrevs i propositionen

Forskning och innovation (prop. 2012/13:30, bet. 2012/13:UbU3, rskr. 2012/13:151).

De satsningar som regeringen beskrev i propositionen innefattade bl.a. strategiska innovationsområden, strategisk forskning inom näringsliv och samhälle (som i sin tur innefattade gruv-, mineral- och stålforskning, skogsråvara, biomassa samt hållbart samhällsbyggande), forskning inom livsvetenskap (som i sin tur innefattade bl.a. infektion och antibiotika, åldrande och hälsa, Sci Life Lab, läkemedelsutveckling, klinisk behandlingsforskning och kliniska studier) samt riktade satsningar på bl.a. evidensbaserad skola och förskola, konstnärlig forskning och rymdforskning (se sammanställning i prop. 2012/13:30 s. 24).

Utskottets ställningstagande

När det gäller motionsyrkanden om övergripande förslag till forskningssatsningar vill utskottet inte föregripa ställningstaganden om övergripande forskningsfrågor, prioriteringar och särskilda satsningar som den kommande forskningspolitiska propositionen, aviserad till hösten 2016, kommer att innehålla.

När det gäller motionsyrkanden om forskningssatsningar på mindre, avgränsade områden kan utskottet konstatera att dessa inte är en fråga för riksdagen att besluta om. De forskningsfinansierande myndigheterna har till uppgift att i konkurrens mellan forskare och forskargrupper besluta om finansiering av forskning. Det är också möjligt för lärosäten att själva initiera forskning inom dessa forskningsområden inom ramen för sina direkta forskningsanslag.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 2014/15:108 (M), 2014/15:152 (M), 2014/15:656 (FP) yrkande 2, 2014/15:919 (S) yrkande 3, 2014/15:978 (C) yrkande 3, 2014/15:1643 (KD), 2014/15:1975 (MP) yrkande 6, 2014/15:1998 (M), 2014/15:2384 (M), 2014/15:2423 (M), 2014/15:2450 (M), 2014/15:2453 (C) yrkande 2, 2014/15:2575 (M, C, FP, KD) yrkande 12, 2014/15:2793 (S) yrkande 3, 2014/15:2886 (M, FP), 2014/15:2901 (SD), 2014/15:2925 (SD) yrkande 6, 2014/15:2944 (SD) yrkande 6, 2015/16:152 (M), 2015/16:846 (S), 2015/16:2223 (MP) yrkandena 1 och 2, 2015/16:2375 (C), 2015/16:2479 (M) yrkande 2, 2015/16:2545 (SD) yrkande 1, 2015/16:2568 (KD) yrkande 52, 2015/16:2899 (SD) yrkande 7, 2015/16:3099 (SD) yrkande 6 och 2015/16:3207 (KD) yrkande 27.

Forskningens infrastruktur

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om European Spallation Source (ESS) och röntgenljuskällan MAX IV, registerbaserad forskning och forskningsinfrastruktur inom det humanistiska och samhällsvetenskapliga området och en forskningsreaktor.

Jämför reservationerna 11 (M), 12 (M) och 13 (SD, L).

Motionerna

European Spallation Source (ESS) och röntgenljuskällan MAX IV

I motion 2015/16:764 av Ewa Thalén Finné (M) efterfrågas ett större statligt engagemang kring etableringen av European Spallation Source (ESS) och röntgenljuskällan MAX IV. Om etableringen av MAX IV och ESS utnyttjas på bästa sätt kommer de båda forskningsanläggningarna enligt motionären att innebära enorma tillväxtfördelar och vara en hävstång för hela det svenska näringslivet och därmed också kunna skapa tydliga spinn-off-effekter som kommer att komma hela landet till godo.

Registerbaserad forskning

I kommittémotion 2015/16:2479 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkande 3 framhålls betydelsen av registerbaserad forskning inom hälso- och sjukvården, bl.a. cancersjukvården.

Forskningsinfrastruktur inom det humanistiska och samhällsvetenskapliga området

I kommittémotion 2015/16:2772 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 5 betonas vikten av modern teknik (informations- och kommunikationsteknik) i forskningen inom det humanistiska och samhällsvetenskapliga området. Forskningen inom det humanistiska och samhällsvetenskapliga området är enligt motionärerna ofta förfördelad när det gäller forskningsinfrastruktur.

Forskningsreaktor

I motionerna 2014/15:895 av Michael Svensson (M) och 2015/16:2087 av Michael Svensson (M) begärs att möjligheten att ge tillstånd för byggandet av testreaktorn Electra vid Oskarshamns kärnkraftverk ska ses över.

I motionerna 2014/15:2255 av Jan R Andersson (M) och 2015/16:1098 av Jan R Andersson (M) begärs att möjligheterna att bygga en forsknings- och skolreaktor vid Oskarshamns kärnkraftverk ska ses över. Enligt motionären

finns ett tillräckligt studentunderlag i Sverige för att bygga en forsknings- och skolreaktor.

I motionerna 2014/15:2309 av Jörgen Andersson (M) yrkande 1 och 2015/16:1769 av Jörgen Andersson (M) yrkande 1 föreslås att en forskningsreaktor ska placeras i anslutning till Oskarshamns kärnkraftverk i syfte att bedriva forskning om fjärde generationens kärnkraft. Forskning på detta område skulle få strategisk betydelse för Sverige, svensk ekonomi och svensk konkurrenskraft.

I motion 2015/16:798 av Erik Ottoson (M) yrkande 2 begärs att regeringen ska upprätta en plan för hur Sverige kan bidra till det internationella forskningsarbetet för att få fjärde generationens kärnreaktorer i industriell drift så snart som möjligt.

I motion 2015/16:902 av Betty Malmberg (M) yrkande 3 begärs att byggandet av en forskningsreaktor i Sverige ska tillåtas. I en tid då elpriser och klimat påverkas stort av världens energiproduktion bör Sverige enligt motionären satsa mer på forskning och utveckling kring den fjärde generationens kärnkraft.

I kommittémotion 2015/16:2854 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) yrkande 9 framhålls vikten av att bygga en forskningsreaktor för fjärde generationens kärnkraft. En lämplig plats för en forskningsreaktor skulle kunna vara Oskarshamn.

I kommittémotion 2014/15:1637 av Torkild Strandberg m.fl. (FP) begärs att en utredning ska tillsättas om byggandet av en ny forskningsreaktor för forskning inom fjärde generationens kärnkraftsteknik i Sverige. Enligt motionärerna motiveras en utredning av frågan bl.a. av Vetenskapsrådets yttrande över en skrivelse till Utbildningsdepartementet från ett antal lärosättsrektorerna om förutsättningarna för uppförande av en forskningsanläggning (ELECTRA-FCC) för forskning inom fjärde generationens kärnkraftsteknik.

Bakgrund och gällande rätt

European Spallation Source (ESS) och röntgenljuskällan MAX IV

Riksdagen har genom beslutet om budgetpropositionen för 2013 (prop. 2012/13:1, bet. 2012/13:UbU1, rskr. 2012/13:113) ställt sig bakom anslagsökningar för bl.a. planering och konstruktion samt framtida kostnader för drift och utveckling av infrastrukturanläggningen European Spallation Source (ESS), för finansiering av röntgenljuskällan MAX IV.

Röntgenljuskällan MAX IV är på väg att färdigställas i Lund. Anläggningen började byggas 2010 och beräknas vara klar 2016. Kostnaderna för markarbeten, byggnader och konstruktion av elektronacceleratorer uppskattas till 3,2 miljarder kronor. I propositionen Forskning och innovation (prop. 2012/13:30) bedömdes att anslagsnivån till Vetenskapsrådet för konstruktionen av MAX IV bör öka med totalt 50 miljoner kronor under

perioden 2014–2016. Regeringen föreslog utifrån detta att Vetenskapsrådets forskningsanslag ökar med 20 miljarder kronor 2016 för konstruktionen av MAX IV-laboratoriet. När anläggningen tas i bruk väntas den öppna upp för världsledande forskning inom materialvetenskap, strukturbologi, övriga livsvetenskaper samt energi- och miljöforskning (prop. 2015/16:1 utg.omr. 16 s. 212).

European Spallation Source (ESS) byggs för närvarande i Lund. ESS är en s.k. spallationskälla för neutronstrålning och är en av de största satsningarna på forskningsinfrastruktur som har gjorts i Europa under de senaste decennierna. Anläggningen kan jämföras med ett gigantiskt mikroskop där struktur och funktion kan studeras hos många olika typer av material.

Anläggningen projekterades 2012 att kosta 1,843 miljarder euro för perioden 2013–2025. Sveriges andel är 35 procent av den totala kostnaden, motsvarande ca 5,8 miljarder kronor. Dessutom tillkommer eventuella fördyringar på ca 600 miljarder kronor. Konstruktionen av ESS påbörjades under 2014. Totalt 16 länder deltar i förberedelserna för konstruktionen. Sverige finansierar tillsammans med Danmark och Norge 50 procent av kostnaderna för konstruktionen. När det gäller övriga medel är avsikten att de ska tillföras från andra medlemsländer. Anläggningen har i dagsläget i det närmaste full finansiering från medlemsländerna med ca 97 procent av konstruktionskostnaderna täckta för perioden 2014–2025. Förhandlingar pågår om den återstående finansieringen. Vissa driftskostnader för anläggningen kommer att uppstå redan under konstruktionsperioden. Medel för detta har dock avsatts i den beräknade finansieringen för konstruktionskostnaderna (prop. 2015/16:1 utg.omr. 16 s. 212).

Sverige ansökte i september 2014 tillsammans med ett antal partnerländer om att kommissionen skulle besluta om inrättandet av ett konsortium för europeisk forskningsinfrastruktur, ett s.k. Eric-konsortium (U2014/05622/F), i syfte att inrätta och driva ESS. Ett Eric-konsortium är en associationsform som är särskilt anpassad för forskningsinfrastrukturer och vars huvuduppgift ska vara att inrätta och driva en forskningsinfrastruktur på icke-ekonomiska grunder. Konsortiet inrättades i augusti 2015. Utskottet har nyligen behandlat regeringens proposition 2015/16:77 Avtal med konsortiet för europeisk forskningsinfrastruktur European Spallation Source Eric (bet. 2015/16:UbU7, rskr. 2015/16:178).

Enligt vad som presenterades i de två senaste forskningspropositionerna (prop. 2008/09:50, bet. 2008/09:UbU4, rskr. 2008/09:160, prop. 2012/13:30, bet. 2012/13:UbU3, rskr. 2012/13:151) anvisades Vetenskapsrådet 150 miljarder kronor per år i budgetpropositionen för 2010 och ytterligare 200 miljarder kronor per år anvisades fr.o.m. 2015 för konstruktionen av ESS. Vidare anvisades ytterligare 70 miljarder kronor till Vetenskapsrådet fr.o.m. 2015. Dessutom avsattes 40 miljarder kronor under Vetenskapsrådets anslag. Utöver finansiering från Vetenskapsrådet har enligt budgetpropositionen Lunds universitet liksom Skåne läns landsting (Region Skåne) bidragit med medel, och strukturfondens nationella program kommer att bidra med medel

till finansieringen för konstruktionen av ESS. Sammantaget beräknas detta finansiera Sveriges andel av kostnaderna, inklusive driftkostnader, för ESS under konstruktionsperioden 2013–2025 (prop. 2015/16:1 utg.omr. 16 s. 211–212).

Vetenskapsrådet har i uppdrag (U2014/3980/F) att stimulera det svenska deltagandet kring uppbyggnaden och driften av ESS och att få nya användargrupper att utnyttja anläggningen.

Registerbaserad forskning

I ett svar på en skriftlig fråga (fr. 2015/16:333) den 25 november 2015 uttalar ministern för högre utbildning och forskning bl.a. följande om hur regeringen har tänkt gå vidare med de förslag som presenteras av Registerforskningsutredningen (SOU 2014:45):

De svenska registren med personuppgifter utgör en potential för världsledande forskning.

Utredningen om etikprövningsorganisationen (U 2014:J) har i uppdrag att se över systemet för etikprövning av forskning som avser människor.

I januari 2012 lämnade Europeiska kommissionen ett förslag till en ny dataskyddsförordning

Vidare har en särskild utredare haft i uppdrag att se över den mycket omfattande registerlagstiftning som tillsammans med personuppgiftslagen och annan lagstiftning reglerar hur statliga och kommunala myndigheter ska behandla personuppgifter. Registerlagstiftningen omfattar ett stort antal sektorsövergripande och myndighetsspecifika lagar och förordningar som vuxit fram under årens lopp. Informationshanteringsutredningen (Ju 2011:11) föreslår i sitt slutbetänkande att dagens regler reformeras och huvudsakligen ersätts av en ny lag – myndighetsdatalagen – med generella bestämmelser för myndigheters behandling av personuppgifter. Förslaget har remitterats.

Beredningen av Registerforskningsutredningens betänkande pågår och vi behöver beakta ovan nämnda utredningar och lagstiftningsärenden för att vi ska nå ett bra resultat.

Den 15 december 2015 kom EU-kommissionen, Europaparlamentet och EU:s ministerråd överens om en ny EU-förordning om dataskydd. Den nya förordningen för dataskydd beräknas vara översatt, språkgranskad och formellt antagen i april/maj 2016. Två år senare, dvs. i april/maj 2018, ska förordningen träda i kraft och ersätta den svenska personuppgiftslagen.

Regeringskansliet uppdrog, som framgår ovan (se fr. 2015/16:333), den 3 december 2014 åt en utredare (U 2014:J) att biträda Utbildningsdepartementet i forskningsfrågor med särskild uppgift att se över och föreslå hur etikprövning av forskning som avser människor ska organiseras med målet att genom nationell samordning skapa en effektivare hantering (U2014/5447/SAM, U2014/7232/SAM). Ett förslag från utredaren har enligt uppgift från Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet)

överlämnats. Ärendet bereds för närvarande inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet).

Utbildningsutskottet behandlade under hösten 2015 ett förslag om att lagen (2013:794) om vissa register för forskning om vad arv och miljö betyder för människors hälsa ska fortsätta att gälla t.o.m. den 31 december 2017. Lagen, som trädde i kraft den 1 december 2013, är tidsbegränsad och gäller t.o.m. den 31 december 2015. Riksdagen ställde sig bakom att i avvaktan på beredningen av förslagen i en generell översyn av förutsättningarna för registerbaserad forskning (SOU 2014:45) bör lagen fortsätta att gälla till dess att ny lagstiftning kan ersätta den tillfälliga lagen (prop. 2014/15:121, bet. 2015/16:UbU3, rskr. 2015/16:9).

Vetenskapsrådet fick 2013 i uppdrag av regeringen att bygga upp en verksamhet för att förbättra tillgängligheten till och underlätta användningen av registeruppgifter för forskningsändamål. Som ett led i det arbetet har Vetenskapsrådet inrättat ett registerdataråd med representanter för berörda myndigheter och forskningen. Registerdatarådet fungerar som stöd för Vetenskapsrådet i policyfrågor som rör registerbaserad forskning. Vetenskapsrådet håller också på att utveckla webbplatsen registerforskning.se till en nationell ingång för registerbaserad forskning. Den nya webbplatsen lanserades i slutet av februari 2016 och vänder sig framför allt till forskare som vill ha information om och tillgång till myndigheters registerdata för forskningsändamål.

Forskningsinfrastruktur inom det humanistiska och samhällsvetenskapliga området

Av förordningen (2009:975) med instruktion för Vetenskapsrådet framgår bl.a. att myndigheten långsiktigt ska planera tillgången till infrastruktur för forskning (1 §). Vetenskapsrådet ska särskilt fördela medel till dyrbar vetenskaplig utrustning, nationella forskningsanläggningar, internationella åtaganden och högpresterande datorsystem (2 §).

Vetenskapsrådet har tagit fram en ny modell för prioritering, finansiering och organisation av nationell och internationell forskningsinfrastruktur. Den nya modellen togs fram under 2014 och kommer att genomföras stegvis fram till 2018. Av modellen framgår bl.a. att ansökan om bidrag till infrastruktur av nationellt intresse som regel ska göras av flera universitet (eller annan organisation) gemensamt. En riktlinje är att ett konsortium ska bestå av minst tre lärosäten/organisationer. Vid ansökningstillfället ska bl.a. en åttaårig finansieringsplan finnas på plats.

Den behovsinventering av infrastruktur som ägde rum under juni–september 2015 var det första steget i Vetenskapsrådets nya modell för prioritering och finansiering av infrastruktur för forskning. Omkring 150 förslag på ny eller uppgraderad infrastruktur kommer att bedömas. Vidare kommer ansökningar om infrastrukturer som inte har beviljats bidrag i

utlysningen 2015 – men som har fått höga betyg – att läggas till de förslag som bedöms inom ramen för behovsinventeringen.

I januari–mars 2016 granskas anmälningarna av beredningsgrupper under Rådet för forskningens infrastrukturer (RFI). I sina bedömningar väger beredningsgrupperna in yttranden från Vetenskapsrådets ämnesråd och kommittéer och en referensgrupp som består av vicerektorer från universitet samt en representant för Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF). Bedömningarna sker efter ett antal kriterier som t.ex. vetenskaplig relevans, nationellt intresse och strategiska överväganden.

I slutet av maj 2016 tar RFI beslut om vilka områden och infrastrukturer som kommer att ingå i den bilaga till vägvisaren Vetenskapsrådets guide till infrastrukturen som publiceras hösten 2016.

Förutom infrastrukturer med pågående driftsbidrag från Vetenskapsrådet är det endast infrastrukturer som ingår i guidebilagan som kan komma i fråga för att söka bidrag i nästa utlysning som äger rum i början av 2017. Inriktningen för utlysningen 2017, och därmed vilka infrastrukturer eller områden som kan söka, fastställs av RFI under 2016.

Forskningsreaktor

Sverige har genom åren haft ett antal forskningsreaktorer, men sedan 2005 är samtliga tagna ur drift.

Rektorerna för Chalmers tekniska högskola, Kungliga Tekniska högskolan och Uppsala universitet lämnade den 11 juni 2012 in en skrivelse till Utbildningsdepartementet om förutsättningarna för uppförande av en forskningsanläggning för forskning inom fjärde generationens kärnkraftsteknik (GenIV). Anläggningen ELECTRA-FCC föreslogs bestå av reaktor, återvinningsprocess och tillhörande säkerhetssystem. I skrivelsen bad rektorerna forskningsministern att närmare utreda förutsättningarna för och det vetenskapliga värdet av en forskningsinfrastruktur för fjärde generationens kärnkraftsteknik i Sverige.

Skrivelsen från rektorerna överlämnades från Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) till Vetenskapsrådet och Kungl. Vetenskapsakademien (KVA) i april 2014 med en begäran om synpunkter på och bedömning av vetenskaplig kvalitet och förutsättningar för förslaget (U2012/3504/F). Bedömningen skulle göras utifrån en internationell jämförelse av ELECTRA-FCC och dess betydelse för svensk kärnteknisk forskning.

Vetenskapsrådet lämnade i september 2014 ett yttrande till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) och anförde i detta bl.a. att förslaget i dagsläget var prematurt, i synnerhet med tanke på den stora investeringskostnaden, eftersom många vetenskapliga, organisatoriska och strategiska oklarheter föreligger. Emellertid ansåg Vetenskapsrådet att de möjligheter som resultaten från ELECTRA-FCC i bästa fall öppnar för kan motivera att den mer detaljerade utredning som föreslås i rektorernas skrivelse

genomförs. En sådan utredning förutsätter enligt Vetenskapsrådet dock att ett mer komplett beslutsunderlag finns att tillgå.

KVA anförde i sitt yttrande bl.a. att Sverige behöver kärnteknisk forskning, men att den bör bedrivas inom ramen för europeiska samarbeten och inte genom att man uppför en experimentreaktor i Sverige. Även forskning om återvinning och tillverkning av avancerat kärnbränsle ska enligt KVA bedrivas genom internationella samarbeten. Forskningen blir då inte bara bättre, utan även mer kostnadseffektiv. Vidare gjorde KVA bedömningen att den föreslagna anläggningen skulle komma att kräva betydligt större insatser av högt kompetenta tekniker än vad förslagsställarna hade räknat med. Detta skulle, enligt KVA, komma att göra projektet betydligt dyrare än den nuvarande uppskattningen.

Enligt uppgift från Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) är ärendet avskrivet med anledning av lärosätesrektorens skrivelse om uppförande av en forskningsanläggning för forskning inom fjärde generationens kärnkraftsteknik (ELECTRA-FCC).

Utskottets ställningstagande

European Spallation Source (ESS) och röntgenljuskällan MAX IV

När det gäller frågan om ett större statligt engagemang kring etableringen av European Spallation Source (ESS) och röntgenljuskällan MAX IV vill utskottet anföra följande: Utskottet kan konstatera att det i Lund byggs två forskningsanläggningar av världsklass, ESS och MAX IV. Dessa anläggningar kan förväntas ha stor och långsiktig betydelse för den svenska forskningen och det svenska näringslivets konkurrenskraft genom att attrahera både enskilda forskare och högteknologiska företag såväl i Sverige som från andra länder. Anläggningens förmåga att även attrahera finansiering från andra källor bekräftar det behov den väntas fylla och även att genomförandet inger förtroende bland skilda finansiärer. Sveriges andel är 35 procent av den totala kostnaden för ESS, motsvarande ca 5,8 miljarder kronor. Staten har avsatt medel för finansieringen av den svenska andelen av kostnaderna via anslagen till Vetenskapsrådet och Lunds universitet. Det är enligt utskottet angeläget att Sverige drar nytta av de möjligheter som etableringen i Sverige innebär. Vetenskapsrådet har fått i uppdrag (U2014/3980/F) att stimulera det svenska deltagandet kring uppbyggnaden och driften av ESS och att få nya användargrupper att utnyttja anläggningen.

Utskottet anser mot bakgrund av det anförda att det för närvarande inte finns något behov av större statligt engagemang kring etableringen av ESS och MAX IV och avstyrker därmed motion 2015/16:764 (M).

Registerbaserad forskning

Utskottet anser i likhet med motionärerna att registerbaserad forskning är betydelsefull. Resultat av forskning där man med underlag från befolkningsbaserade register studerar samband mellan t.ex. arv, miljö och hälsa ger viktig kunskap för utveckling av såväl vård och behandling som förebyggande folkhälsoarbete. Denna typ av forskning är således av stor betydelse för människors hälsa.

När det gäller förutsättningarna för registerbaserad forskning anser utskottet i likhet med vad ministern för högre utbildning och forskning uttalat (se fr. 2015/16:333) och vad utskottet uttalade i samband med behandlingen av ett förslag om att lagen (2013:794) om vissa register för forskning om vad arv och miljö betyder för människors hälsa ska fortsätta att gälla (bet. 2015/16:UbU3) att beredningen av förslagen från Registerforskningsutredningen (SOU 2014:45) bör avvaktas. Därmed avstyrker utskottet motion 2015/16:2479 (M) yrkande 3.

Forskningsinfrastruktur inom det humanistiska och samhällsvetenskapliga området

När det gäller frågan om forskningsinfrastruktur inom det humanistiska och samhällsvetenskapliga området vill utskottet anföra följande: Forskning inom humaniora och samhällsvetenskap är ofta beroende av infrastruktur i form av arkiv, databaser och samlingar. Som framgått ovan kommer Vetenskapsrådets nya modell för prioritering, finansiering och organisation av nationell och internationell forskningsinfrastruktur att genomföras stegvis fram till 2018. Vidare har den kommande forskningspolitiska propositionen aviserats till hösten 2016. Utskottet vill inte föregripa det pågående myndighetsarbetet och den aviserade forskningspolitiska propositionen och avstyrker därför motion 2015/16:2772 (M) yrkande 5.

Forskningsreaktor

När det gäller frågan om att bygga en forskningsreaktor kan utskottet konstatera att ärendet om uppförande av en forskningsanläggning för forskning inom fjärde generationens kärnkraftsteknik (ELECTRA-FCC), som initierades av ett antal lärosätesrektorer i en skrivelse 2012 till Utbildningsdepartementet, har beretts i Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet). Under beredningen har Kungl. vetenskapsakademien och Vetenskapsrådet yttrat sig i frågan. Kungl. vetenskapsakademien ansåg bl.a. att en experimentreaktor inte bör uppföras i Sverige. Vetenskapsrådet anförde bl.a. att förslaget var prematurt. Beredningen av ärendet har enligt uppgift från Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) avslutats, och ärendet är avskrivet.

Utskottet ser mot den bakgrunden ingen anledning att ställa sig bakom motionsyrkanden om att utreda eller på andra sätt verka för byggandet av en forskningsreaktor i Sverige eller att verka för att Sverige ska bidra till

internationell forskning inom området. Därmed avstyrker utskottet motionerna 2014/15:895 (M), 2014/15:1637 (FP), 2014/15:2255 (M), 2014/15:2309 (M) yrkande 1, 2015/16:798 (M) yrkande 2, 2015/16:902 (M) yrkande 3, 2015/16:1098 (M), 2015/16:1769 (M) yrkande 1, 2015/16:2087 (M) och 2015/16:2854 (SD) yrkande 9.

Rymdfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om Esrange, rymdens bidrag till svensk konkurrenskraft, innovation och tillväxt samt rymdturism.

Motionerna

I motion 2014/15:1062 av Betty Malmberg (M) framhålls att regeringen måste säkerställa att Esrange kan fortsätta att utvecklas för att behålla sin internationella attraktionskraft. Esrange är enligt motionären en av världens största civila anläggningar för satellitövervakning, och tack vare tillgång till stora obebodda landområden möjliggör Esrange experiment med obemannade rymdfarkoster.

I motion 2015/16:915 av Betty Malmberg och Ann-Charlotte Hammar Johnsson (båda M) yrkande 1 betonas att rymden bidrar till svensk konkurrenskraft, innovation och tillväxt. Enligt motionärerna har Sverige en unik möjlighet att vara en aktör på den globala rymdmarknaden med sitt geografiska läge, Esrange och en framtida rymdhamn. I yrkande 2 begärs att Sverige snarast ska vidta åtgärder för att möjliggöra rymdturism. En satsning på rymden kan enligt motionärerna bidra till att skapa fler arbetstillfällen, ny forskning och nya utbildningar.

Bakgrund och gällande rätt

Rymdstyrelsen

Av förordningen (2007:1115) med instruktion för Rymdstyrelsen framgår bl.a. att myndigheten har till uppgift att främja utvecklingen av svensk rymdverksamhet och rymdforskning. Myndigheten ska vidare verka för att rymdverksamhet och rymdforskning bidrar till kunskapssamhället och till industrins innovations- och konkurrenskraft samt tillfredsställer samhällets behov inom bl.a. transport, kommunikation, miljö och klimat.

I propositionen Forskning och innovation (prop. 2012/13:30, bet. 2012/13:UbU3, rskr. 2012/13:151) presenterades en ökning av anslagsnivån till Rymdstyrelsens forskningsanslag på totalt 100 miljoner kronor under perioden 2013–2016, varav 75 miljoner kronor anvisades i samband med

budgetpropositionen för 2013. Regeringen föreslog i budgetpropositionen för 2016 att ytterligare 25 miljoner kronor skulle tillföras Rymdstyrelsens forskningsanslag 2016 (prop. 2015/16:1 utg.omr. 16 s. 210 och s. 325, bet. 2015/16:UbU1, rskr. 2015/16:113).

Rymdstyrelsen sätter årligen samman ett forskningsprogram baserat på inkomna ansökningar. Under 2014 visade söktrycket till det nationella forskningsprogrammet på fortsatt god konkurrens. Majoriteten av forskningsmedlen fördelas till Chalmers tekniska högskola, Kungliga Tekniska högskolan, Stockholms universitet och Institutet för rymdfysik, men även andra lärosäten och forskningsinstitut finns bland mottagarna. De stora områdena astrofysik, rymdfysik, atmosfärforskning och solsystemets utforskning får omfattande finansiering av vetenskapliga instrument för deltagande i internationella rymdprojekt (prop. 2015/16:1 utg.omr. 16 s. 155–156).

Esrange

Det helstatliga Svenska rymdaktiebolaget (SSC) har riksdagens uppdrag att möjliggöra olika typer av forskning och teknikutveckling genom uppskjutning av raketerna och uppsläpp av ballonger vid rymdbasen Esrange utanför Kiruna. SSC:s uppdrag omfattar även drift, underhåll och utveckling av Esrange. På Esrange bedriver SSC två operationella verksamheter, dels uppsändning av stratosfärsballonger och sondraketer för forskningsändamål, dels avancerade tjänster kopplade till styrning respektive nedtagning av data från satelliter. Det geografiska läget är idealiskt för kommunikation med satelliter i polär bana runt jorden. Satellitstationen på Esrange utgör navet i SSC:s världsomspännande markstationsnät och är en av världens största och mest använda kommersiella markstationer. Markstationen på Esrange består av ett stort antal antenner och av en global ledningscentral. SSC levererar markstationstjänster till både institutionella och kommersiella kunder från hela världen.

EU

Av kommissionens arbetsprogram för 2016 framgår att man inom ramen för kommissionens fjärde prioritering om en fördjupad och mer rättvis inre marknad med en stärkt industribas avser att presentera en rymdstrategi för Europa under 2016. Detta initiativ syftar enligt kommissionen till att samordna de olika delarna av EU:s rymdaktiviteter, vilket inkluderar en färdplan för de konkreta åtgärder som möjliggör riktade tillämpningar på särskilda områden och innebär en vidareutveckling av EU:s rymdprogram, bl.a. Galileo och Copernicus, till nytta för ekonomin, myndigheterna och samhället som helhet (KOM(2015) 610 s. 8, bilaga 1 punkt 13).

Europeiska rymdorganisationen (ESA)

Sverige genomför majoriteten av sina rymdsatsningar i samverkan med Europeiska rymdorganisationen (ESA), vilket ger en kompetensutveckling som Sverige inte skulle kunna uppnå på egen hand. ESA:s verksamhet består av både obligatoriska och frivilliga program och den årliga budgeten uppgår till ca 4 miljarder euro.

Rymdutredningen

Den 10 april 2014 fick en särskild utredare i uppdrag att föreslå en sammanhållen nationell rymdstrategi för svensk rymdverksamhet (dir. 2014:57). Utredaren överlämnade sitt betänkande den 2 september 2015 (SOU 2015:75). Rymdutredningen har funnit att den svenska rymdverksamheten står på en stabil grund med internationellt konkurrenskraftig rymdindustri och starka forskningsmiljöer inom både grundforskning och tillämpad forskning. Samtidigt har användningen av rymdsystemen utvecklats till mera kostnadseffektiva samhällstjänster såväl som kommersiella tjänster. Ett skäl till att den svenska rymdverksamheten har varit framgångsrik bedöms vara att verksamheten hållits ihop genom nära samarbete mellan de olika deltagande aktörerna: forskarna, industrierna och slutanvändarna. Under många år har det funnits en långsiktighet och stabilitet i verksamhetens förutsättningar, såväl finansiellt som i andra avseenden, vilket har skapat förutsättningar för en positiv utveckling. Men det finns enligt utredningen förbättringspotentialer. Sammanfattningsvis är följande tre frågor särskilt angelägna:

- bättre helhetssyn på nyttan för samhället i stort och med beaktande av de synergier civil och militär samverkan kan ge med hänsyn tagen till försvars- och säkerhetsaspekter
- mer fokus på hur vi kan utnyttja ett bredare internationellt samarbete för ökad nytta av rymdverksamheten i Sverige
- bättre samverkan mellan de olika forskningsfinansiärerna för ökade synergier mellan statens satsningar inom olika områden.

När det särskilt gäller Esrange sägs i förslaget till nationell rymdstrategi bl.a. att Esrange bör utnyttjas i ett strategiskt helhetsperspektiv, framför allt i internationella samarbeten. Vidare ska Esrange senast 2020 vara ett betydande europeiskt center för utveckling, demonstration och testverksamhet. ESA, EU och deras medlemsländer förväntas vara viktiga samarbetspartner. Utredningen menar vidare att Kirunaregionen har de förutsättningar som krävs för att Esrange ska kunna utvecklas till att få en större och mer strategisk roll i det europeiska samarbetet än vad basen har i dag. Rymdstyrelsen bör få ett ansvar som representant för statlig rymdverksamhet i utvecklingen av Esrange som en europeisk tillgång. Regeringen bör dessutom enligt utredningen tillsätta en nationell samordnare med uppgift att på regeringens vägnar förhandla med relevanta parter, nationellt och internationellt, om möjligheten att Sverige ska kunna sända upp satelliter i omloppsbanan från Esrange.

När det gäller rymdturism sägs i förslaget till rymdstrategi att de legala förutsättningarna för rymdturism bör ses över.

Förslaget har remissbehandlats och bereds inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet).

Utskottets ställningstagande

Utskottet ser i likhet med motionärerna stor potential i den svenska rymdverksamheten och inte minst i rymdbasen Esrange utanför Kiruna. Rymdverksamhet har och får en allt större betydelse i Sverige och globalt för utveckling av tjänster, bl.a. inom jordobservation, navigation och telekommunikation samt som källa för utveckling av teknik med ett bredare användningsområde. Svensk rymdforskning och rymdindustri håller hög internationell klass. Sverige genomför majoriteten av sina rymdsatsningar inom ramen för internationella samarbeten.

I förslaget från Rymdutredningen om en sammanhållen nationell rymdstrategi för svensk rymdverksamhet (SOU 2015:75) tas bl.a. frågor om Esrange och rymdturism upp. När det gäller Esrange pekar utredningen bl.a. på att rymdbasen bör utnyttjas i ett strategiskt helhetsperspektiv, framför allt i internationella samarbeten. Betänkandet har remissbehandlats och är under beredning i Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet). Utskottet ser ingen anledning att föregripa den pågående beredningen och arbetet med den aviserade forskningspolitiska propositionen. Utskottet avstyrker därmed motionerna 2014/15:1062 (M) och 2015/16:915 (M) yrkandena 1 och 2.

Reservationer

1. Inriktning m.m. för den forskningspolitiska propositionen, punkt 2 (M)

av Betty Malmberg (M), Michael Svensson (M), Erik Bengtzboe (M) och Ida Drougge (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:2772 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 2 och
avslår motion
2014/15:1850 av Hans Rothenberg m.fl. (M) yrkande 14.

Ställningstagande

I EU lanserades 2014 det hittills största ramprogrammet för forskning och innovation, Horisont 2020. Programmet löper över sju år och fokuserar på tre nyckelområden: spetskompetens, industriellt ledarskap och samhälleliga utmaningar. För att optimera och ha möjlighet att avpassa Sveriges forskningsstrategi efter EU:s, anser vi att den forskningspolitiska propositionen och ramprogrammets löptid bör gå omlott. Det skulle ge möjlighet att revidera vissa satsningar så att inte alla europeiska forskningsprogram satsar på samma samhällsutmaningar. Vi vill därför se över möjligheterna för att Sveriges nästa forskningspolitiska proposition ska gälla i sju år.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

2. Strategiska forskningsområden, punkt 3 (M, L)

av Christer Nylander (L), Betty Malmberg (M), Michael Svensson (M), Erik Bengtzboe (M) och Ida Drougge (M)

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2015/16:2772 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 3.

Ställningstagande

För att förbättra de långsiktiga villkoren för forskning inrättade alliansregeringen redan 2009 s.k. strategiska forskningsområden (SFO) där regeringen pekade ut 20 svenska styrkeområden som gavs särskilda förutsättningar för långsiktighet. Detta har gjort det möjligt för lärosätena att kombinera risktagande och att ha höga ambitioner i forskningsprojekten.

I samband med att SFO-satsningen gjordes beslutades också att satsningarna skulle följas upp årligen, med en större utvärdering efter fem år. Forskningsfinansiärerna med Vetenskapsrådet i spetsen har gjort femårsutvärderingen och har i en skrivelse från april 2015 rekommenderat regeringen att medel omfördelas mellan lärosätena och att lärosätena ska lämna in åtgärdsprogram baserade på utvärderingens resultat.

I svaret på en skriftlig fråga (fr. 2014/15:707) från juli 2015 om regeringen har för avsikt att följa rekommendationerna svarade statsrådet att regeringen i stället kommer att behandla utvärderingen i den kommande forskningspropositionen. Det är dock inte tillfredsställande. Viktig tid går förlorad och avsatta medel används inte optimalt. Vi anser att forskningsfinansiärernas rekommendationer bör följas.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

3. Begreppet konstnärlig forskning, punkt 5 (SD)

av Stefan Jakobsson (SD) och Robert Stenkvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2014/15:2944 av Richard Jomshof m.fl. (SD) yrkande 8 och

2015/16:1644 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 5.

Ställningstagande

Vi motsätter oss inte av princip konstnärlig forskning, men det tidigare beslutet att ändra högskolelagen innan begreppet ”konstnärlig forskning” ens är ordentligt definierat anser vi vara oseriöst. Regeringen betonade i propositionen Forskning och innovation (prop. 2012/13:30) den konstnärliga forskningens särart i förhållande till övrig forskning. På Vetenskapsrådets webbplats definieras begreppet konstnärlig forskning enligt följande: ”Konstnärlig forskning tar sin utgångspunkt i den konstnärliga processen och

verksamheten. Forskningen, som kan beröra alla konstarter, är praktikbaserad och inkluderar en intellektuell reflektion för att utveckla ny kunskap. Resultatet från konstnärlig forskning redovisas vanligen i både gestaltande och skriftlig form.”

Detta är varken en definition eller en målsättning och vi finner den otillräckligt och direkt ovetenskaplig. Inom naturvetenskaperna innebär forskning att utöka våra kunskaper om den verklighet vi lever i och som omger oss. Inom samhällsvetenskapliga ämnen utforskar vi hur samhället är uppbyggt, hur det fungerar och påverkar oss människor. Inom psykologi, medicin och beteendevetenskap forskar vi om människor för att lära oss mer om oss själva.

Men vad innebär konstnärlig forskning? Vad är det för kunskaper man vill avtäckas och vilken är målsättningen? Detta är frågor vi vill ha svar på. Inom forskningens övriga discipliner mäts kvalitet genom antalet publiceringar och citeringar. Detta kunde vara en mätbar variabel även för konstnärlig forskning.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

4. Samverkan inom livsvetenskap och vårdforskning, punkt 7 (M)

av Betty Malmberg (M), Michael Svensson (M), Erik Bengtzboe (M) och Ida Drougge (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2015/16:2452 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkandena 1 och 3 samt avslår motionerna

2014/15:656 av Johan Pehrson (FP) yrkande 3 och

2014/15:1863 av Penilla Gunther (KD).

Ställningstagande

Sverige har under lång tid betraktats som ett framgångsland när det gäller den kliniska forskningen. Det är en position som på senare år inte alls är en självklarhet. Inom såväl klinisk forskning som inom den mer akademiska biomedicinska forskningen har Sverige tappat mark. Särskilt tydligt blir det sett till kliniska läkemedelsprövningar, där både antalet startade prövningar och antalet patienter som deltar har minskat kraftigt under de senaste åren. I grunden handlar problemen om att de forskande företagen haft svårt att få tillgång till hälso- och sjukvården för forskning om nya behandlingsmetoder, såsom nya läkemedel eller medicinteknik, och att de medarbetare inom hälso-

och sjukvården som har ambitioner att forska inte alltid har getts möjlighet att göra det. Samverkan mellan livsvetenskaps- och medicintekniknäringen, akademien och sjukvården måste utvecklas för att tillgängliggöra sjukvårdens möjligheter för forskningen. Detta kan bl.a. ske genom att kompetens och kapacitet knyts till vården och akademien via kunskapscentra. Målet är att Sverige 2025 ska vara en global förebild för samverkan mellan vård, näring och forskning. Samtidigt bör laterala samarbeten mellan livsvetenskap, informations- och kommunikationsteknik (IKT), medicinteknik och andra näringar enligt Astra Zenecas biohubmodell uppmuntras och stimuleras.

Sverige har allt att vinna på att både nationella och internationella läkemedelsföretag, verksamma inom landets gränser, är framgångsrika. Det skapar en positiv spiral av arbetstillfällen, skatteintäkter och attraktionskraft. Sverige vinner när dessa företag utvecklas och ges möjligheter att investera i ytterligare utvecklingsprojekt som leder till framtidens behandlingar. Väl utvecklade och livskraftiga life science-kluster bidrar inte bara till att skapa goda förutsättningar för svensk hälso- och sjukvård utan också att ge alla patienter i Sverige tillgång till en hälso- och sjukvård av världsklass. Starka life science-kluster i Sverige kan också bidra till att stärka forskning och näringslivsklimat inom andra sektorer i samhället.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

5. Fördelning av resurser för forskning, punkt 9 (C)

av Fredrik Christensson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2014/15:2457 av Ulrika Carlsson i Skövde (C) yrkande 16 och avslår motionerna

2014/15:962 av Patrik Björck m.fl. (S) yrkande 1,

2014/15:2796 av Anna Wallén m.fl. (S),

2014/15:2859 av Carina Ohlsson m.fl. (S),

2015/16:334 av Berit Högman m.fl. (S) yrkande 5,

2015/16:367 av Monica Green m.fl. (S) yrkande 1 och

2015/16:2168 av Anna Wallén m.fl. (S).

Ställningstagande

Fram till 2016 kommer nivån på anslagen för forskning och utveckling att öka till 9 miljarder kronor mer än nivån i den forsknings- och innovationsproposition som presenterades före 2006. Centerpartiet är garanten

för lärosäten i hela landet. Även i fortsättningen behövs ett fokus också på de mindre lärosätena och det är nödvändigt att utbildningspolitiken stärker kopplingen mellan kvalitet i utbildningen och de anslag som lärosätena får. Därför bör de statliga forskningsanslagen ses över.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

6. Forskares försörjnings- och anställningsformer m.m., punkt 11 (C)

av Fredrik Christensson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2015/16:2402 av Ulrika Carlsson i Skövde m.fl. (C) yrkandena 2 och 3 samt avslår motion

2015/16:1031 av Jennie Nilsson m.fl. (S).

Ställningstagande

Tryggheten kring anställningar för forskare måste förbättras. I dag försvinner många färdiga doktorander från akademien eftersom inga anställningar finns att tillgå. Att söka externa anslag till forskning blir för vissa ett heltidsjobb. Projekt bör därför vara mer långsiktiga och i högre grad integreras med grundverksamheten så att fler får trygga anställningar och forskningen blir mer långsiktigt hållbar. En större trygghet kring anställningen skulle även kunna locka fler internationella forskare till de svenska universiteten. Det bör också göras större satsningar på tydliga karriärvägar för unga forskare.

Forskning och näringsliv bör i större utsträckning integreras och bli mer verklighetsnära. I USA har man under de senaste 40 åren analyserat de 100 viktigaste innovationerna varje år, och endast 6 procent av de viktigaste innovationerna står akademien för. I stället var små forskningsintensiva företag och enskilda uppfinnare och företagare en allt viktigare källa till innovationer. Det ska därför vara lättare och mer förtjänstfullt att gå från forskningsvärlden till näringslivet och vice versa. Det bör även vara meriterande för forskare och professorer att ha varit verksamma i näringslivet.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

7. Forskarskolor, punkt 12 (L)

av Christer Nylander (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:1481 av Jan Björklund m.fl. (FP) yrkande 9.

Ställningstagande

Ett mycket litet antal aktiva socionomer går vidare till forskarutbildning. Ännu färre får sedan så mycket mer kvalificerade arbeten att det motiverar insatsen. Sammantaget medverkar detta till en önskad brist på yrkesprofessionalisering och specialisering av det avancerade sociala arbetet. Med större forskningsanknytning kan arbetet med bättre uppföljning och mer evidensbaserade insatser i socialtjänsten stärkas.

Forskarskolor för socionomer bör därför införas. Dessa bör utformas med utgångspunkt i de forskarskolor för lärare och förskollärare som alliansregeringen inrättade inom ramen för lärarlyftet. Socialsekreterarna bör ges möjlighet att gå en forskarutbildning på deltid och vara kvar på sin arbetsplats på deltid. Staten bör bekosta utbildningen medan huvudmännen betalar lönekostnaden, även för den tid som ägnas åt forskarutbildning.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

8. Genusforskningens vetenskapliga grund m.m., punkt 13 (SD)

av Stefan Jakobsson (SD) och Robert Stenkvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2014/15:2944 av Richard Jomshof m.fl. (SD) yrkande 9 och
2015/16:1644 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) yrkande 6 och
avslår motion
2015/16:1756 av Jan Ericson (M).

Ställningstagande

En stor del av svensk genusforskning har utmärkt sig genom att inte bygga på vetenskaplig grund. Orsaken till detta är den politisering som skett inom detta ämne. Seriös genusforskning är dock av godo och för samhällsutvecklingen framåt. Därför bör regeringen vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att

genusforskningen vid våra svenska högskolor och universitet vilar på vetenskaplig grund och har sin utgångspunkt i verkliga förhållanden.

9. Forskningsanslagens fördelning utifrån kön, punkt 14 (M)

av Betty Malmberg (M), Michael Svensson (M), Erik Bengtzboe (M) och Ida Drougge (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:2772 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 4.

Ställningstagande

Av högskolelagen (1992:1434) framgår att jämställdhet mellan kvinnor och män alltid ska iakttas och främjas i högskolans verksamhet. Från flera rapporter (bl.a. Statskontoret 2014:27) vet vi dock att detta inte alltid är fallet. Vi anser att det är såväl orättvist som olyckligt och riskerar att leda till bristande kvalitet i forskningen. Flera forskningsfinansiärer arbetar aktivt för att förändra den nuvarande situationen. Riksbankens Jubileumsfond (RJ) uttrycker till exempel självklarheten: ”RJ:s utgångspunkt är att kvinnor och män har lika stor förmåga såväl att bidra till och att bedriva som att bedöma vetenskaplig forskning.”

Just jämställdhet i berednings- och bedömningsgrupper som fördelar forskningsanslag anses vara viktigt för att kunna förbättra situationen. I ovan nämnda rapport uppmärksammar Statskontoret att det ofta är användningen av externa forskningsmedel som också styr fördelningen av forskningsanslag vid lärosäten. Detta är inte rimligt. Vi anser därför att man bör ser över om lärosätena i sin årsredovisning också bör redovisa hur forskningsanslag har fördelats utifrån kön.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

10. Forskning inom särskilda områden, punkt 15 (SD)

av Stefan Jakobsson (SD) och Robert Stenkvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2014/15:919 av Christer Engelhardt och Lena Hallengren (båda S) yrkande 3,
 2014/15:2901 av Aron Emilsson m.fl. (SD),
 2014/15:2925 av Paula Bieler m.fl. (SD) yrkande 6,
 2014/15:2944 av Richard Jomshof m.fl. (SD) yrkande 6,
 2015/16:2545 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 1,
 2015/16:2899 av Paula Bieler m.fl. (SD) yrkande 7 och
 2015/16:3099 av Carina Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 6 och
 avslår motionerna
 2014/15:108 av Edward Riedl (M),
 2014/15:152 av Edward Riedl (M),
 2014/15:656 av Johan Pehrson (FP) yrkande 2,
 2014/15:978 av Ulrika Carlsson i Skövde (C) yrkande 3,
 2014/15:1643 av Penilla Gunther (KD),
 2014/15:1975 av Jan Lindholm (MP) yrkande 6,
 2014/15:1998 av Hans Wallmark (M),
 2014/15:2384 av Saila Quicklund (M),
 2014/15:2423 av Finn Bengtsson och Hans Wallmark (båda M),
 2014/15:2450 av Finn Bengtsson och Amir Adan (båda M),
 2014/15:2453 av Anders W Jonsson (C) yrkande 2,
 2014/15:2575 av Ulf Kristersson m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 12,
 2014/15:2793 av Krister Örnfjäder och Lena Hallengren (båda S) yrkande 3,
 2014/15:2886 av Finn Bengtsson och Barbro Westerholm (M, FP),
 2015/16:152 av Edward Riedl (M),
 2015/16:846 av Lawen Redar (S),
 2015/16:2223 av Lise Nordin och Stina Bergström (båda MP) yrkandena 1 och
 2,
 2015/16:2375 av Solveig Zander (C),
 2015/16:2479 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkande 2,
 2015/16:2568 av Emma Henriksson m.fl. (KD) yrkande 52 och
 2015/16:3207 av Penilla Gunther m.fl. (KD) yrkande 27.

Ställningstagande

Forskningen om samiska frågor är av stor betydelse för möjligheterna att kunna bevara och vidareutveckla den samiska kulturen och identiteten, men också för beslutsfattandet, samhällsdebatten och möjligheterna att kunna förstå och förbättra livsvillkoren för såväl samerna som andra urfolk runt om i världen. Även om de statliga medlen till den samiska forskningen har ökat på senare år bedrivs merparten av verksamheten i form av kortsiktiga och isolerade projekt. Det innebär att samordning, stabilitet och ett långsiktigt perspektiv saknas. I Norge och Finland har man valt att inrätta nationella samiska forskningscentrum. Sverigedemokraterna menar att förutsättningarna är goda för att inrätta ett liknande nationellt centrum med samordningsansvar även i Sverige, vilket skulle innebära en lösning på de ovannämnda

problemen. Centrum för samisk forskning vid Umeå universitet (Vaartoe) har med relativt begränsade resurser ägnat sig åt intensiv forskning och information i samiska frågor och har även frivilligt tagit på sig ett visst nationellt samordningsansvar. Genom tillgången till Demografiska databasen, som omfattar alla människor som varit bosatta inom det traditionella samiska utbredningsområdet mellan åren 1750 och 1900, har man också unik information som skulle kunna utgöra en stark grund för vidare forskning.

Det faktum att män och kvinnor är biologiskt olika gör att vi delvis drabbas av olika sjukdomar och arbetsrelaterade skador samt att vi ibland reagerar olika på samma mediciner. För att öka kunskapen och minimera lidandet för enskilda bör resurserna till forskning på detta område öka. Ett belysande exempel på vikten av ökad kunskap kring könsspecifika skador och sjukdomar är samhällets bristande stöd till patienter som lider av kvinnosjukdomen endometrios. Trots att sjukdomen beräknas drabba nästan var tionde kvinna och orsakar mycket lidande och stora kostnader är forskningen fortfarande bristfällig.

Bristerna inom den tillgängliga forskningen om hederskulturers utbredhet i Sverige är stora. Utan tillräcklig kunskap om den kompletta och aktuella problembilden kommer det att vara omöjligt att uppnå resultat. Därför vill vi se ökade resurser till forskning som analyserar hederskultur i Sverige. Dessutom måste det ges tydliga direktiv som säkerställer att studier görs inte bara över de fall där det finns en upplevd oro och förtrycket är ett faktum som offren är medvetna om, utan även siktar in sig på att kartlägga tendenser till hederskulturers förekomst genom att analysera attityder och värderingar hos Sveriges invånare.

Forskningen kring missbruks- och beroendevård behöver utvecklas. Det är viktigt att den vård som bedrivs är evidensbaserad och ger resultat. För att uppnå detta bör regeringen överväga att inrätta ett nationellt forskningsinstitut. Institutet skulle ha till uppgift att bedriva tvärvetenskaplig forskning och sprida kunskap om behandling av missbruk och beroenden.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

11. Registerbaserad forskning, punkt 17 (M)

av Betty Malmberg (M), Michael Svensson (M), Erik Bengtzboe (M) och Ida Drougge (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:2479 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkande 3.

Ställningstagande

Svensk registerbaserad forskning åstadkommer bl.a. stora möjligheter för framsteg inom cancersjukvården.

Regeringen har förlängt den tillfälliga lagen (2013:794) om vissa register för forskning om vad arv och miljö betyder för människors hälsa under tiden Registerforskningsutredningens förslag och analys (SOU 2014:45) bereds i Regeringskansliet. Vi vill betona betydelsen av goda förutsättningar för fortsatt registerbaserad forskning, inte minst för den framtida kvaliteten i cancervården. Forskningen ska värnas i en väl avvägd balans i förhållande till den personliga integriteten.

Vi föreslår att det skapas rimliga förutsättningar för fortsatt registerbaserad forskning inom hälso- och sjukvården som bl.a. stärker cancersjukvården.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

12. Forskningsinfrastruktur inom det humanistiska och samhällsvetenskapliga området, punkt 18 (M)

av Betty Malmberg (M), Michael Svensson (M), Erik Bengtzboe (M) och Ida Drougge (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2015/16:2772 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 5.

Ställningstagande

Utbildningar och forskning inom det humanistiska och samhällsvetenskapliga området är ofta förfördelade när det gäller forskningsinfrastruktur. I dagens samhälle ställs stora krav på användandet av modern teknik (informations- och kommunikationsteknik), varför det är viktigt att lärosätena har ändamålsenliga möjligheter att använda ny teknik i forskning och utbildning. Vi föreslår därför att det övervägs att lärosätena ska redovisa infrastrukturella behov och förutsättningar för att bättre kunna bedriva forskning inom det humanistiska och samhällsvetenskapliga området med hjälp av modern teknik.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

13. Forskningsreaktor, punkt 19 (SD, L)

av Christer Nylander (L), Stefan Jakobsson (SD) och Robert Stenkvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2014/15:895 av Michael Svensson (M),
2014/15:1637 av Torkild Strandberg m.fl. (FP),
2015/16:2087 av Michael Svensson (M) och
2015/16:2854 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) yrkande 9 och
avslår motionerna
2014/15:2255 av Jan R Andersson (M),
2014/15:2309 av Jörgen Andersson (M) yrkande 1,
2015/16:798 av Erik Ottoson (M) yrkande 2,
2015/16:902 av Betty Malmberg (M) yrkande 3,
2015/16:1098 av Jan R Andersson (M) och
2015/16:1769 av Jörgen Andersson (M) yrkande 1.

Ställningstagande

Rektorerna för Chalmers tekniska högskola, Kungliga Tekniska högskolan och Uppsala universitet lämnade den 11 juni 2012 in en skrivelse om förutsättningarna för uppförande av en forskningsanläggning för forskning inom fjärde generationens kärnkraftsteknik (GenIV) till Utbildningsdepartementet. Anläggningen ELECTRA-FCC, som skrivelsen handlar om, består av reaktor, återvinningsprocess och tillhörande säkerhetssystem. I skrivelsen ber rektorerna forskningsministern att närmare utreda förutsättningarna för och det vetenskapliga värdet av en forskningsinfrastruktur för fjärde generationens kärnkraftsteknik i Sverige. Fördelarna med fjärde generationens kärnkraft är många, t.ex. att uttjänt kärnbränsle kan användas och att avfallsproblemen därmed minskar samt att säkerheten ytterligare höjs.

Skrivelsen överlämnades från Utbildningsdepartementet till bl.a. Vetenskapsrådet och Kungl. Vetenskapsakademien (KVA) med en begäran om synpunkter på och bedömning av vetenskaplig kvalitet och förutsättningar för förslaget.

Vetenskapsrådet anför i sitt yttrande att de möjligheter som resultaten från ELECTRA-FCC i bästa fall öppnar för kan motivera att den mer detaljerade utredning som föreslås i rektorernas skrivelse genomförs. En sådan utredning förutsätter dock att ett mer komplett beslutsunderlag finns att tillgå, vilket belyser de aspekter som för närvarande är oklara.

Vetenskapsrådet gör vidare bedömningen att de flesta forskningsområden inom kärnteknik i Sverige skulle kunna dra nytta av en anläggning liknande ELECTRA-FCC, eftersom den är mångsidigt uppbyggd. I synnerhet skulle bränslecykeln kunna vara av stort intresse för svenska forskare. Det är däremot

oklart om användarbasen är tillräckligt stor för att vetenskapligt motivera en nationell satsning. Vidare är detta forskningsområde av historiska skäl relativt litet i Sverige och brist på kompetent forskningspersonal skulle kunna innebära ett problem för anläggningen.

KVA gjorde i sitt yttrande bl.a. bedömningen att den föreslagna anläggningen skulle komma att kräva betydligt större insatser av högt kompetenta tekniker än vad förslagsställarna har räknat med. Detta skulle, enligt KVA, komma att göra projektet betydligt dyrare än den nuvarande uppskattningen.

Trots vissa invändningar från Vetenskapsrådet och KVA delar vi Vetenskapsrådets slutsats att en mer detaljerad utredning av en forskningsreaktor kan vara motiverad.

Regeringen bör därför låta utreda frågan enligt vad som anförts ovan.

Särskilda yttranden

1. En strategi för livsvetenskap, punkt 8 (M, C, L, KD)

Christer Nylander (L), Betty Malmberg (M), Michael Svensson (M), Erik Bengtzboe (M), Annika Eclund (KD), Ida Drougge (M) och Fredrik Christensson (C) anför:

Allianspartierna står fortsatt bakom att en strategi för livsvetenskap (life science) bör tas fram och vill vidare betona vikten av att stödet till svensk forskning på detta område, både genom resurser och genom ett tydligt statligt engagemang, fortsätter öka. Med hänsyn till den kommande forsknings- och innovationspropositionen som kommer att presenteras i höst kommer vi dock inte nu att yrka på bifall till motion 2014/15:2983 yrkande 17 och 18 utan inväntar propositionens förslag.

2. Forskning inom särskilda områden, punkt 15 (M, C, L, KD)

Christer Nylander (L), Betty Malmberg (M), Michael Svensson (M), Erik Bengtzboe (M), Annika Eclund (KD), Ida Drougge (M) och Fredrik Christensson (C) anför:

Det är viktigt att utveckla och sprida nya och bättre behandlingsmetoder för personer med psykisk ohälsa. Därför har Alliansen tidigare föreslagit att medel bör avsättas för en utvidgad forskningssatsning inom detta område. Med hänsyn till att den kommande forsknings- och innovationspropositionen kommer att presenteras i höst kommer vi dock inte nu att yrka bifall till motion 2014/15:2575 yrkande 12 utan inväntar propositionens förslag.

3. Forskning inom särskilda områden, punkt 15 (M)

Betty Malmberg (M), Michael Svensson (M), Erik Bengtzboe (M) och Ida Drougge (M) anför:

Vi vill stärka forskningen och dess förutsättningar inom hälso- och sjukvård. Nyfikenhetsforskningen är viktig, och har medfört bl.a. kraftfullare läkemedel och mer effektiva behandlingsmetoder. Med hänsyn till att den kommande forsknings- och innovationspropositionen kommer att presenteras i höst kommer vi dock inte att nu yrka bifall till kommittémotion 2015/16:2479 yrkande 2 utan inväntar propositionens förslag.

4. Forskning inom särskilda områden, punkt 15 (KD)

Annika Eclund (KD) anför:

Jag anser att det är angeläget att det bedrivs forskning för att förbättra kunskapsunderlaget om konsekvenserna för barnen och deras familjer som kommit till genom assisterad befruktning med donerade könsceller. Vi vet

väldigt lite om hur barn till en donator som växer upp med en förälder mår. Det finns studier som indikerar att ett barn till en donator med bara en förälder riskerar att bli rotlöst och oerhört frågande inför sitt ursprung och att det faktum att barnet är välkommet och föräldern välmotiverad inte kan kompensera för detta. Det finns i dagsläget mycket lite forskning på området, och de studier som finns har ofta gjorts på uppdrag av organisationer som förespråkar det ena eller det andra, vilket är en svaghet. Jag anser att det är angeläget att det bedrivs forskning på området ur ett barnperspektiv. Med hänsyn till den kommande forsknings- och innovationspropositionen yrkar jag inte bifall till kommittémotion 2015/16:2568 yrkande 52 i denna motion utan avser att återkomma till frågan i samband med propositionen.

Nationella strategin 2020 för besöksnäringen som berörda aktörer tagit fram behöver kompletteras med tydliggörande kring kompetens, utbildning och forskning. Att riktade satsningar förs fram uppmuntrar till fler sökande till Hotell- och turismprogrammet på gymnasiet, forskning och innovation inom ramen för den nationella innovationsstrategin. Utrymmet att driva innovationsarbete är begränsat för småföretagen, och få jobbar systematiskt med forskning och utveckling. Samtidigt kommer politiska initiativ och ekonomiska satsningar som syftar till att driva besöksnäringen framåt. Med hänsyn till den kommande forsknings- och innovationspropositionen yrkar jag inte bifall till motion 2014/15:1643 och kommittémotion 2015/16:3207 yrkande 27 i denna motion utan avser att återkomma till frågan i samband med propositionen.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2014/15

2014/15:108 av Edward Riedl (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjligheten att låta Umeå universitet bli ett nationellt centrum för arktisk forskning.

2014/15:152 av Edward Riedl (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att utveckla den svenska kärnkraften.

2014/15:651 av Said Abdu (FP):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om betydelsen av en forskningssamverkan mellan industrin och högskolor eller universitet.

2014/15:656 av Johan Pehrson (FP):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över möjligheterna till resurstillskott till klinisk forskning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om nationell samverkan av den kliniska forskningen.

2014/15:804 av Lena Ek och Ulrika Carlsson i Skövde (C):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av närmare samarbete mellan bistånd och forskning.

2014/15:895 av Michael Svensson (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över möjligheten att ge tillstånd för byggandet av testreaktor Electra vid Oskarshamns kärnkraftverk.

2014/15:919 av Christer Engelhardt och Lena Hallengren (S):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utvecklad forskning kring missbruks- och beroendevård.

2014/15:962 av Patrik Björck m.fl. (S):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om medel till forskarutbildning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om innovationsverksamheten.

2014/15:978 av Ulrika Carlsson i Skövde (C):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ökad forskning om elöverkänslighet och om hur ny teknik kan användas säkert.

2014/15:1062 av Betty Malmberg (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen måste säkerställa att Estring kan fortsätta att utvecklas för att behålla sin internationella attraktionskraft.

2014/15:1637 av Torkild Strandberg m.fl. (FP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning om byggandet av en ny forskningsreaktor för forskning inom fjärde generationens kärnkraftsteknik i Sverige.

2014/15:1643 av Penilla Gunther (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inom den nationella strategin för svensk besöksnäring (Strategi 2020) se över behovet av utbildning och FoU.

2014/15:1850 av Hans Rothenberg m.fl. (M):

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en strategi för Life Science.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med lagförslag som stärker svensk forskningskvalitet under mandatperioden.

2014/15:1863 av Penilla Gunther (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att universitetssjukhusen ska få en tydligare roll i innovationskedjan, för utveckling av vården för svenska patienter.

2014/15:1975 av Jan Lindholm (MP):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att stärka forskningen om kemini inomhusmiljön.

2014/15:1998 av Hans Wallmark (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att värna forskning om dialekter och lokal historia.

2014/15:2255 av Jan R Andersson (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en forsknings- och skolreaktor vid Oskarshamns kärnkraftverk.

2014/15:2309 av Jörgen Andersson (M):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att placera en forskningsreaktor i anslutning till Oskarshamns kärnkraftverk.

2014/15:2384 av Saila Quicklund (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att initiera ny forskning kring friluftslivet för att uppnå regeringens tio mål om friluftslivet.

2014/15:2423 av Finn Bengtsson och Hans Wallmark (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av forskning om tidigare östtysk politisk aktivitet i Sverige.

2014/15:2450 av Finn Bengtsson och Amir Adan (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en riktad satsning på forskning om patienter som lider av s.k. myalgisk encefalomyelit, även kallat kroniskt trötthetssyndrom, eller irriterade tarmens syndrom.

2014/15:2453 av Anders W Jonsson (C):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att främja drivkrafter som gör det lönsamt att forska fram ny antibiotika.

2014/15:2457 av Ulrika Carlsson i Skövde (C):

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över de statliga forskningsanslagen.

2014/15:2572 av Per Bill och Finn Bengtsson (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inrätta ett forsknings- och innovationsråd i Regeringskansliet.

2014/15:2575 av Ulf Kristersson m.fl. (M, C, FP, KD):

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att avsätta medel till en utvidgad forskningssatsning för att utveckla och sprida nya och bättre behandlingsmetoder för personer med psykisk ohälsa.

2014/15:2793 av Krister Örnjäder och Lena Hallengren (S):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över möjligheterna att öka statens anslag för forskning och utveckling inom området.

2014/15:2796 av Anna Wallén m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av resursfördelningssystem som gynnar forskningskvaliteten och slår vakt om forskning och forskningsbaserad högre utbildning i hela landet.

2014/15:2859 av Carina Ohlsson m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om medel till forskning vid Högskolan i Skövde.

2014/15:2886 av Finn Bengtsson och Barbro Westerholm (M, FP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utbildning och forskning i geriatrisk klinisk farmakologi.

2014/15:2901 av Aron Emilsson m.fl. (SD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda möjligheten att inrätta ett nationellt samiskt forskningscentrum.

2014/15:2925 av Paula Bieler m.fl. (SD):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ökad forskning om könsspecifika skador och sjukdomar.

2014/15:2944 av Richard Jomshof m.fl. (SD):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda möjligheten att inrätta ett nationellt samiskt forskningscentrum.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att begreppet konstnärlig forskning måste definieras vetenskapligt och utvärderas likt andra discipliner.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att genusforskning och jämställdhetsforskning måste vila på vetenskaplig grund och ha sin utgångspunkt i verkliga förhållanden.

2014/15:2983 av Catharina Elmsäter-Svärd m.fl. (M, C, FP, KD):

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att anta en strategi för livsvetenskap (life science) och fortsätta att öka stödet till svensk forskning på detta område, både genom resurser och genom ett tydligt statligt engagemang.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att satsa mer på forskning och fler utbildningsplatser inom produktion och logistik i Södertälje tillsammans med Astra Zeneca och Scania.

Motioner från allmänna motionstiden 2015/16

2015/16:152 av Edward Riedl (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att utveckla den svenska kärnkraften och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:334 av Berit Högman m.fl. (S):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fördelningen av forskningsmedel och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:367 av Monica Green m.fl. (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att beakta vikten av medel till forskarutbildning och tillkännager detta för regeringen.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att beakta vikten av innovationsverksamheter och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:764 av Ewa Thalén Finné (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett större statligt engagemang kring etableringen av ESS och MAX IV och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:798 av Erik Ottoson (M):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör upprätta en plan för hur Sverige kan bidra i det internationella forskningsarbetet för att få fjärde generationens kärnreaktorer i industriell drift så snart som möjligt och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:846 av Lawen Redar (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att beakta behovet av tvärvetenskaplig forskning om rasism och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:902 av Betty Malmberg (M):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillåta bygget av en forskningsreaktor i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:915 av Betty Malmberg och Ann-Charlotte Hammar Johnsson (båda M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att rymden bidrar till svensk konkurrenskraft, innovation och tillväxt och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige snarast ska vidta åtgärder för att möjliggöra rymdturism och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1031 av Jennie Nilsson m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett transparent karriärsystem med rörlighet och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1098 av Jan R Andersson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en forsknings- och skolreaktor vid Oskarshamns kärnkraftverk och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1481 av Jan Björklund m.fl. (FP):

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om forskarskolor för socionomer och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1644 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att begreppet konstnärlig forskning måste definieras vetenskapligt och utvärderas likt andra discipliner och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genusforskning och jämställdhetsforskning måste vila på vetenskaplig grund och ha sin utgångspunkt i verkliga förhållanden och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1756 av Jan Ericson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskaffa statens stöd till genusforskning och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1769 av Jörgen Andersson (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att placera en forskningsreaktor i anslutning till Oskarshamns kärnkraftverk och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2087 av Michael Svensson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att ge tillstånd för byggandet av testreaktorn Electra vid Oskarshamns kärnkraftverk och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2168 av Anna Wallén m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av resursfördelningssystem som gynnar forskningskvaliteten och slår vakt om forskning och forskningsbaserad högre utbildning i hela landet, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2223 av Lise Nordin och Stina Bergström (båda MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att utveckla svensk lyckoforskning och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hur forskningen om lycka kan komplettera BNP och andra välfärdsmått som underlag för politiska beslut och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2375 av Solveig Zander (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att höja forskningsanslagen när det gäller kvinnors sjukdomar och då speciellt för att få fram behandlingsmetoder för endometrios och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2402 av Ulrika Carlsson i Skövde m.fl. (C):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för tryggare anställningsformer för forskare och att utarbeta tydliga karriärvägar för unga forskare och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det blir mer förtjänstfullt för forskare att gå mellan akademien och näringslivet och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2452 av Lars Hjalmered m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för en utvecklad samverkan mellan life science- och medteknärningen, akademien och sjukvården i syfte att tillgängliggöra forskning och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kompetens och kapacitet knyts till vård och akademi via kunskapscentrum med målet att Sverige 2025 ska vara global förebild för samverkan mellan vård, näring och forskning och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2479 av Cecilia Widegren m.fl. (M):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om betydelsen av den fria grundforskningen inom hälso- och sjukvården och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om betydelsen av registerbaserad forskning inom hälso- och sjukvården och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2545 av Aron Emilsson m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att utveckla forskningscentret Vaartoe/Cesam, och i förlängningen inrätta ett fristående nationellt samiskt forskningscentrum och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2568 av Emma Henriksson m.fl. (KD):

52. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bristen på forskning om barn som kommit till genom assisterad befruktning med donerade könsceller och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2772 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna till att Sveriges forskningsprogram avpassas till EU:s och bli sjuåriga och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen snarast bör agera utifrån de rekommendationer som forskningsfinansiärerna har framfört då det gäller utvärderingen av SFO-miljöer och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att universitet och högskolor också redovisar forskningsanslagens fördelning utifrån kön och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av modern teknik (IKT) i forskningen och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2854 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD):

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en svensk forskningsreaktor kring fjärde generationens kärnkraft och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2886 av Annika Eclund (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fler ska få möjlighet att disputera och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2899 av Paula Bieler m.fl. (SD):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökad forskning om könsspecifika skador och sjukdomar och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:3099 av Carina Herrstedt m.fl. (SD):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökade medel till och tydliga direktiv om forskning och uppföljning av hederskulturers utbreddhet och uttryck i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:3207 av Penilla Gunther m.fl. (KD):

27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inom programmet för svensk besöksnäring Strategi 2020 se över behovet av utbildning och FoU för att nå målen och tillkännager detta för regeringen.